

5
C28

1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 15.

Aasianhoit. Nyysönen

23/12-32.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I. A.
PRAHA II.

Praha, joulukuun 23 pnä 1932.

No 777.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
19 328 ne.		32
28/12.32		
5	C 28	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan kunnioittaen lähettää raportti-
ni no 15. (*Belgradin Konferenssi*).

Vastaanottakaan, Herra Ministeri, syvimmän kun-
nioitukseni vakuutus.

J. Nyssinen

Herra Ulkoasiainministeri A. Haackzell,

Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L A H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 15.

P r a h a s s a 23 p:nä joulukuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
19 328 lae	1932
28/12.32	ASIA
5	C28

Asia: Belgradin konferenssi.

Kuten tunnettua ovat Pienen Ententen ulkoministerit vuosittain kokoontuneet keskustelemaan päivän polttavista kansainvälisistä kysymyksistä. Tänä vuonna ensi kerran nämät ministerit tapasivat toisensa kahdesti. Uusi konferenssi pidettiin Belgradissa kuluvan kuun 18 - 19 päivinä.

Ettei toisen konferenssin pitäminen johtunut sattumasta, on varmaa. Virallisissa piireissä täälläpäin ainakin pidetään asemaa vuoden 1933 kynnyksellä hyvin vakavana. Kansainvälinen politiikka on täynnänsä ratkaisua odottavia tärkeitä kysymyksiä. Ensiksikin viiden suurvallan 11 päivänä joulukuuta tekemä päätös yhdenvertaisuudesta ja aseistariisumisesta. Toiseksi kysymys sota-veloista ja reparatioista, joista viime mainituista eritoten n.s. itäreparatiot kiinnostavat Tšekkoslovakiaa. Edelleen kansainvälinen talouskonferenssi ja yhä useammalta taholta esitetyt revisiovaati-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:
1.

mukset j.n.e.

Edellämainitut kysymykset olivatkin ulkoministerien Benešin, Jefticin ja Titulescun kokouksessa esillä. Puheenjohtajana toimiva Beneš esitti avajaisistunnossa selostuksen kansainvälisestä poliittisesta tilanteesta Genevessä vasta käytyjen aseistuksen supistamisneuvottelujen valossa. Päätettiin, että Pieni Entente on edelleen tukeva Ranskan turvallisuuspyrkimyksiä. Ennenkuin yleinen turvallisuus on saatu taatuksi, ei aseistuksensupistamiskonferenssi saata ryhtyä käytännössä toteuttamaan tasa-arvoisuus- ja aseistuksen vähentämispäätöksiään.

Revisionismin tuomitsi konferenssi taka-askeleena ja yleiseen kaokseen johtavana. Erikoisesti lausuttiin paheksuminen Keski-Europassa nykyisin harjoitettavan revisio-politiikan johdosta, jonka keskuksena on Unkarissa vallassa oleva Gombösin hallitus.

Jotta Pieni Entente voisi kaksinkertaisin voimin ajaa ohjelmaansa, päätettiin päättäjäsistunnossa täydentää Ententeä asettamalla sille pysyvä valiokunta. Tämän muodostavat kolmen vallan ulkoministerit ja kokoontuu se vähintään kolmasti vuodessa neuvottelemaan päivän poliittisista kysymyksistä. Samalla päätettiin perustaa pysyvä sihteeristö valmistamaan valiokunnassa käsiteltäviä kysymyksiä, ylläpitämään yhteistoimintaa Pienen Ententen maiden kesken niin poliittisella kuin taloudellisella alalla ja seuraamaan näiden maiden suhteita muihin valtoihin. Sihteeristö valmistaa samalla aineistoa Pienen Ententen ulkopoliittikan ja talouspolitiikan johtoa varten.

Virallisessa kommunikéassa lausui konferenssi, että ulkoministerit olivat olleet yhtä mieltä kaikissa kysymyksissä. Siinä selitettiin myöskin, että Entente oli jälleen solmittu entistä kiinteämmäksi.

si. -Niinpä näyttää siltä kuin Rumaniaakin olisi päättänyt edelleen jatkaa Pienen Ententen ja Ranskan politiikkaa, joten huhut sen uudesta orientoitumisesta etelämmäksipäin täten saivat peruntuksensa.

Tälläismuuten liikkuu huhuja siitä, että ei ainoastaan Rumania vaan myös Jugoslavia olisivat saaneet tarpeekseen Ranskan niille taloudellisesti tuhoisasta sotaisasta politiikasta ja ruvennut pyrkimään kauppayhteyteen naapuriensa sekä Saksan ja Italian kanssa. Näiden maiden sekä yleensä kaikkien Tonavan-maitten talous ei voitulla toimeen ilman mainittuja kahta suurvaltaa, joiden markkinat ovat tärkeät niiden viennille. Nyt pidetty konferenssi on näin ollen vastaveto tällaisille pyrkimyksille, jos niitä todellakin on siinä määrässä kuin kerrotaan.

Tšekiläinen Itävaltan lähetystöneuvos muuten kertoi, että konferenssissa oli ollut puhetta muistakin kuin lehdissä olleista kysymyksistä. Jo marraskuussa kolmen valtion yleisesikuntain päälliköt kokoontuivat Belgradiin neuvottelemaan. Virallisesti tämä tapahtui desarmementikysymyksen johdosta. Itse asiassa oli ollut kipeämpiä kysymyksiä esillä. Rumania oli nimittäin vaatinut Pientä Ententeä suostumaan puolustamaan sitä siinä tapauksessa, että se Bessarabian takia joutuisi sotaan. Jugoslavia ei ollut mitenkään tahtonut suostua tähän, sillä kun on vaikeutensa Italian kanssa. Rumanian edustajalla oli ollut pitkä audienssi kuninkaan luona asiassa. Samalla oli sovittu, että kun Saksa piakkoin otaksuttavasti ottaa esille Danzigin koridoorikysymyksen tarkistettavaksi, Tšekkoslovakia on vapautettava sotilaallisista sitoumuksistaan mitä Unkarin ja Itävallan vartiointiin tulee voidakseen yksinomaan suunnata huomionsa Saksaan Puolan tukena.

Vasta pidetyssä konferenssissa oli Bessarabian kysymys ollut

taaskin esillä. Sitäpaitsi oli keskusteltu Sovietin tunnustamisesta de jure sen johdosta, että Ranska on tehnyt sen kanssa ystävyyssoinnun. Mitä päätöksiä näissä kysymyksissä oli tehty, ei kertojani voinut sanoa. Kiintoisaa on kuitenkin nähdä, mitkä asiat itse asiassa ovat Pienen Ententen hallitusten sydämellä.

J. Neuvonen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 14.

Asiainhoit. Myrskyläinen.

22/12.32

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I. A.
PRAHA II.

Joulukuun 22 pñä 1932.

No 773.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 18 328 Sac. E. 1932		
28/12-32		ASIA
5 C 28		

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää raporttini no 14. ⁵

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuntus.

A. Hackzell

4/29^m 1933 budgetti.

Herra Ulkoasiainministeri A. Hackzell,

Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 14.

P r a h a s s a 22 p:nä joulukuuta 1932.

18 328 lae.		1932
28/12.32.		
5	C 29	

Asia: Vuoden 1933 budgetti.

Kysymys, jonka ympärillä koko maan politiikka on pyörinyt loppuvuoden aikana, on tulo- ja menoarvio tulevalle vuodelle. Painajaisena se on levännyt edellisen hallituksen niskoilla aiheuttaen lopuksi koko hallituksen eron, tai paremmin sanoen, pääministerin vaihdoksen. Tähän asti oli Tšekkoslovakiassa eletty siinä vahvassa uskossa, että maan raha-asiat, toisin kuin naapurimaissa, olivat mitä parhaimmalla kunnossa. Herääminen todellisuuteen oli sitä katekerampi, kun rahaministeri kesällä ei katsonut enää voivansa salata asianlaitaa kansakunnalta.

Täytettävänä oleva vajaus ilmoitettiin tällöin 900 miljoonaksi kruunuksi. Vähitellen summa kuitenkin kohosi 2.5 miljardiin. Asema oli siis mitä vakavin. Oli ryhdyttävä viipymättä mitä radikaalimpiin keinoihin, jos mieli päästä ulos umpikujasta. Rahaministeri Trapl katsoi olevansa pakotettu ryhtymään niinkin vastenmieliseen toimenpiteeseen kuin virkamiesten palkkojen vähentämiseen.

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

1.

Mitä katkerunta tämä herätti, siitä olen ennen kertonut. Tätä ei kuitenkaan tunne lakia, kaikista protestikokouksista ja adresseista huolimatta virkailijain oli lepulta alistuttava välttämättömyyteen.

Katseen kysymyksen tavattomaan vaikeuteen ja arkuuteen asetti uusi hallitus erikoisen parlamentarisen 7-miehisen komitean laatimaan budgettia. Koko hallituskoalitio oli edustettuna tässä komiteassa. Tällä hallitus saattoi odottaa saavansa valmistetuksi arvion, joka puolueitten edustajien laatimana varmasti läpäisisi parlamentissa. Se vapautui samalla liiasta edesvastuusta sekä kamariin että koko maahan nähden. Tämä oli jotain aivan uutta Tšehkoslovakiassa ja jää nähtävästi poikkeustapaukseksi.

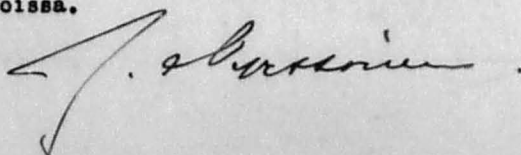
Vasta kuluvan joulukuun 14 päivänä hallitus oli valmis esittämään komitean laatiman ja itse hyväksymänsä budgetin edustajakamarille. Sen mukaan nousevat menot v.1933 8.632.5 miljoonaan kruunuun, 9.318.5 miljoonaa vastaan kuluvana vuonna, ja tulot 8.634 miljoonaa, 9.323 miljoonaa vastaan tänä vuonna. Menojen vähennys on aikaansaatu m.m. supistamalla Tasavallan Presidentin ja hänen kansliansa ylläpitoa 3.6 miljoonalla kruunulla, parlamentin menot 4.9 miljoonalla, ministeripresidiumin 10.2 miljoonalla, ulkoasiainministeriön 30.8 miljoonalla /mainittava on, että ulkoedustuksen menot v.1932 olivat 155.5 milj./, puolustuslaitoksen 57 miljoonalla /menot v.1932 yhteensä 1.309 milj./, työministeriön 195 miljoonalla, finanssiministeriön menot 181.5 miljoonalla kruunulla, eläkkeet 15 miljoonalla kruunulla j.n.e. Huomattava on työministeriön menojen suuri vähennys. Tämä on omiaan lisäämään työttömyyttä yleisten töiden supistamisen kautta, mihin varain vähyys on pakoittava. Toisaalta on puolustuk-

sen menoja vähennetty suhteellisesti aivan mitättömästi, jopa niin että puolustusmenot tulevana vuonna tulevat olemaan korkeammat menojen koko summaan nähden kuin tulevana kohoten 14.05 %:sta 14.51 %:iin. Tämä on sitäkin silmiinpistävämpää tänä desarmement-konferenssin aikakautena.

Budgetti on saatu tasapainoon ja vajaus täytetty siten, että virkamiesten palkkauksia on vähennetty yhteensä noin 600 miljoonalla kruunulla, muita menoja noin 900 miljoonalla. Vielä täytettäväksi jäänyt miljaardi on ajateltu saatavan uusista veroista, kuten henkilövero, ylellisyysvero, ja korotetuista tullimaksuista kahville, teelle, riisille yhnä erälle teollisuustuotteille.

Tosin kysymyksessä on vain tulo- ja menoarvioehdotus, mutta siihen katsoen, että se on valmistettu läheisessä yhteistyössä koalitiopuolueiden kanssa, ei ole epäilystä, etteikö sitä hyväksyttäisi. Tätä otaksumaa tukee sekin, että hallituksen parlamentille antama esitys väliaikaisesta raha-asiainhoidosta helmikuun loppuun saakka, kunnes uusi budgetti on lopullisesti vahvistettu, juuri on hyväksytty edustajakamarissa. Silmiinpistävää on, että väliaikainen finanssihallinto tapahtuu uuden, eikä vanhan budgetin mukaan. Tämä on ainutlaatuista ja omiaan osaltaan todistamaan, että uusi budgetti tulee voimaan. Kysymys on silloin oleva vain kymmenestä kuukaudesta enää.

Hallituksen talousarvion yhteydessä jättämät esitykset laiksi virkamiesten palkkain pienentämisestä sekä säästäväisyys- ja tarkastuskomission perustamisesta ovat kummatkin jo hyväksytyt. Näin on päästy alkuun ensi vuoden vaikeuksien välttämiseksi parhaan ymmärryksen mukaan. Talousarvio on "kova", kuten eräs lehti sanoi, mutta nähtävästi ainoa mahdollinen nykyoloissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. n:o 13.

Asiak. Nyyssöen.

16/12.32.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I. A.
PRAHA II.

Joulukuun 17 pnä 1932.

No 763.

ULKOASIAINMINISTERIO	
17 328 fac.	10 32
21/12.32.	
5	C28

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää raporttini no 13.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kun-
nioitukseni vakutus.

J. A. Sjöström.

Herra Ulkoasianministeri A. Hackzell,

H e l s i n k i.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 13

P r a h a s s a 16 p:nä joulukuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
17/328/ae	U. 10 377
21/12.32	112
5	028

Asia: Korkojen maksut U.S.A:lle.

Kuluvan kuun 14 päivänä, siis viime tingassa, on Tšhekkoslovakian hallitus päättänyt suorittaa seuraavana päivänä maksettavaksi lankeavat velkansa korot Yhdysvaltain hallitukselle. Täten on kauan avoimena ollut kysymys saanut ratkaisunsa. Tšhekkoslovakian budjetissa kuluvaa vuotta varten oli jo otettu huomioon 1.5 miljoonan dollarin erä tätä suoritusta varten, joten tarkoituksena alun pitäen oli maksaa. Kun kuitenkin muutama aika sitten tiedustelin ulkoasiainministeriössä, oliko yhä aikomuksena ryhtyä korkojen suoritukseen, vastattiin minulle, että tämä riippuu monesta asian haarasta.

Ranskan ja Englannin sekä sittemmin eräiden muiden velallisuusvaltioitten käännyttyä Yhdysvaltain puoleen pyytäen lykkäystä, ei Tšhekkoslovakia katsonut voitavansa pysyä syrjässä, vaan lähetti sekin nootin Washingtoniin. Kuten tunnettua saivat kaikki anojat hylkäävän vastauksen myöskin undistettuun anomukseensa. Tšhekkoslovakia joutui tällöin lopullisesti ratkaisemaan kysymyksen maksaako kaikesta huoli-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

1.

matka, vaiko seurata toisten esimerkkiä. Kaiken varalta odotettiin ratkaisua Ranskan taholta. Tällä välin etenkin Puola oli suuressa määrässä intressoitu Tshekkoslovakian kannasta ; se koetti vaikuttaa siihen suuntaan, ettei korkoja täältäpäin suoritettaisi. Ettei se tässä onnistunut ja että Tshekkoslovakia tällä kertaa päätti toimia itsenäisesti vain omaa etuansa ajatellen, käy selville edellä mainitusta hallituksen päätöksestä, joka tehtiin Ranskan kielteisestä kannasta huolimatta.

Syyt ovat olleet painavat, se on varmaa, sillä näitä vaikeina aikoina 1,5 miljoonan dollarin säästö olisi ollut hyvin tervetullut. Ulkasiainministeriön taholta on ilmoitettu lopullisesti ratkaisun perusteiksi seuraavaa :

Syyt maksujen suoritukseen olivat kahdenlaiset : moraaliset ja aineelliset. Tshekkoslovakiassa ei ollut samaa perustetta kuin Ranskalla olla maksamatta. Ranskan kielto johtui reparatioiden lakkauttamisesta, mikä loppujen lopuksi johtui Hooverin moratoriojulistuksesta. Tshekkoslovakiassa ei ollut tällaista perustetta, koska se ei ole vastaanottanut mainittavassa määrässä korvaussuorituksia. Ranskan velat johtuivat etupäässä sotatarpeista, joita käytettiin yhteisillä taistelukentillä yhteistä vihollista vastaan taistellessa. Ranskalaiset arvelevat, että he ovat verellään maksaneet suurimman osan velastaan Yhdysvalloille ja pitävät näiden vaatimuksia sentakia suhteettomina. Tätä syytä ei Tshekkoslovakiassa ole olla suorittamatta korkojaan.

Toisaalta Tshekkoslovakia ei voi jättää huomiotta Amerikan yleistä mielipidettä. Sillä ei ole varaa menettää luottamustansa toisella puolella valtamerä. Tästä voisi johtua vakava vaara

näin pienen maan finansseille ja valuutalle. ~~En~~ kysymyksessä on suhteellisesti pieni summa, on ajan pitkään edullisempaa maksaa kuin saattaa vaaranalaiseksi maan luotto niin mahtavassa vallassa.

Samalla kuin Tšhekkoslovakian lähettiläs Washingtonissa ilmoitti hallituksensa päätöksestä, hän antoi tietää, että suoritus tapahtui suurin ponnistuksin, sekä että Tšhekkoslovakia toivoo lainasopimuksen tarkistusta. Tätä tarkistusta perusteltiin sillä, että hinta-deflatio on radikaalisessa määrässä muuttanut kullan arvoa, sekä että Tšhekkoslovakialle aikoinaan myönnetty alennus sen lunastamien sotatarpeiden sangen korkeasta hinnasta, ei ollut riittävä. Mitä Yhdysvaltain hallitus on vastaava tähän, on vielä epätietoista. Symptomaattista on vain, ettei tulevan vuoden tulo- ja menoarvioon oletettu määrärahaa k.o. korkojen maksamista varten. Tšhekkoslovakia näyttää asettuneen Englannin kannalle, maksaa vielä viimeisen kerran ja sitten lopettaa suoritukset.

Periaatteellisesti on sangen merkittävää, että Tšhekkoslovakia tällä kertaa on toiminut toisin kuin sen suojelija ja liittolainen Ranska. Tästä on huomautettu lehdissä, eikä syyttä. Tähän asti on Tšhekkoslovakia nimittäin katsonut olevansa velvoitettu seuraamaan Ranskan politiikkaa mahdollisimman tarkasti. Että nytkin pidettiin hyvin tärkeänä tuntea Ranskan kanta, ennenkuin toimittiin täälläpäin, sen osoittaa maksupäätöksen lykkääminen kunnes Ranska oli tehnyt päätöksensä. Lopullisesti voittivat kuitenkin taloudelliset näkökohdat tämä pula-aikana ja maksu tapahtui edellä esitettyjen näkökohtien nojalla.

J. S. Sjöström

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C28.

ASIA:

Puheessa olevan lähetysten rap. no 13.

Ministeri Puus.

26/10 1982.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM. I. A.
PRAHA II.

Lokakuun 26 pnä 1932.

No 676.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
15/327 ae.	32
31/10-32	OSASTO
5	C28

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää taten kunnioittaen
raportin no 13,

Ulkoasiainministeri Beneš Danzigin kysymyksestä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

K. J. Koskinen

Herra

Vapaaherra A.S. Yrjö-Koskinen,
Suomen Ulkoasiainministeri,
y.m., y.m., y.m.,
Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 13.

P r a h a s s a 26 p:nä loka kuuta 19 32.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
15/327/ke.	82
31/10.32.32	
5	Eng

Asia: Ulkoasiainministeri Beneš
Danzigin kysymyksestä.

Ollessani ulkoasiainministeri Benešin luona kysyi hän minulta oliko Puolassa huomattavissa levottomuutta Saksan hallituksen aseistautumissuunnitelmien johdosta. Keskusteluamme selostaessani olen pakotettu myöskin mainitsemaan omista lausunnoistani.

Vastasin Puolassa yleensä pidettävän Saksan puolelta uhkaavaa vaaraa suurempana kuin vaaraa, joka saattaa uhata Venäjän taholta. Puolan ja Saksan välit kärjistyivät suuresti jo viime keväänä Danzigin kysymyksen vuoksi. Viime aikoina syntyneet lukuisat riitaisuudet Puolan ja Danzigin välillä ovat omiaan herättämään levottomuutta. Käsitykseni mukaan olisi Puolassa ennemmin nähty, että Hitler olisi päässyt valtaan Saksassa kuin v. Papen. Hitlerin olisi täytynyt omistaa suuren osan huomiotaan sisäisille kysymyksille. Ulkopoliittikan alalla olisi häntä ehkä pidetty seikkailijana, eikä otettu yhtä vakavasti kuin Papenin hallitusta.

Beneš sanoi, että hän täysin käsittää, että puolalaisten

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin, mutta]:

1.

kannalta katsoen olisi ollut parempi, jos hitleriläiset olisivat päässeet valtaan. Tšhekkoslovakialla ei ole syytä olla levoton omasta puolestaan, sillä sillä ei ole konflikteja Saksan kanssa. * Puola on toisessa asemassa. Mainitsemani Danzigin kysymys oli juuri se, mikä nykyään on omiaan antamaan aihetta levottomuuteen. "On mahdollista", että erehdyn", lausui Beneš, "mutta luuloni on, että Saksa ennen pitkää ottaa esille kysymyksen Danzigin käytävästä. En tahdo sanoa, että uskoisin sodan syntyvän, mutta mahdollista on, että niinkuin esim. Saksan ja Itävallan päättämässä tulli- ja liittoasiassa koetetaan luoda jonkinlainen fait accompli. On itsestään selvää miten vaaralliseksi yleinen poliittinen tilanne taten muodostuisi."

Kysymykseeni onko tarkoitus, että Danzigiin nyt nimitetty Kansainliiton edustaja Rosting jää pysyväiseksi, vastasi Beneš pitävänsä luultavana, että nimitys on ainoastaan väliaikainen.

Mainitsin Benešille viime keuhkisistä keskusteluistani Kansainliiton edustajan, kreivi Gravinan kanssa. Gravina oli m.m. valittanut minulle asemansa vaikeutta, kun molemmat, niin Puola kuin Saksakin, ovat tyytymättömiä nykyiseen asiantilaan ja haluaisivat sii-

* Niinkuin raportissani no 10 mainitsin, ei Prahan ulkoasiainministeriössä olisi haluttu Hitleriä Saksan hallitukseen johtoon. Olen voinut todeta, että tämä käsitys on täällä aivan yleinen. Niin sanoi m.m. valtiopankin johtaja Pospisil minulle, että liikemiespiireissä pelätään kansallissosialistien taloudellisia suunnitelmia.

hen muutoksia.* Tällaisten olosuhteitten vallitessa luulen, että olisi parempi, jos kysymyksessä oleva henkilö olisi jonkun suurvallan esim. Englannin tai Italian alamainen, sillä pieneen valtioon kuuluvalla henkilöllä ei ole tarpeellista arvovaltaa Danzigissa.

Beneš sanoi olevansa myöskin sitä mieltä, että Kansainliiton edustajan tulisi olla suurvallan alamainen. On ajateltu englantilaista, mutta on epävarmaa, suostuuko Englanti tähän arkaluontoiseen tehtävään.

Ollessani Benešin odotushuoneessa, tuli hänen kabinettipäällikkönsä, tohtori Kučera keskustelemaan kanssani. Hän rupeasi omasta aloitteestaan myöskin puhumaan Danzigin kysymyksestä, ja sanoi luulevansa, että Saksa ennen pitkää ottaa esille tämän kysymyksen. Kaikkea päätetään oli hänkin kuullut sen Benešiltä.

Niinkuin Ministeriölle kesällä tiedoitin sanoi Gravina minulle, että tilanne on muodostunut Danzigissa erittäin vaikeaksi sen kautta, että Puola ilmeisesti tyytymättömänä siitä, ettei se ole saanut toivomaansa vaikutusta Danzigissa, on ryhtynyt konflikteihin Danzigin senaatin kanssa asioista, joissa se sitten häviää sekä Haagissa että Genevessä. Seurauksena on ollut toiselta puolen, että Puolan auktoriteetti on kärsinyt, toiselta, että Puolan yleinen mielipide on kiihoittunut Danzigia vastaan. Pääkonsulimme Noé mainitsi minulle tapauksista, jolloin puolalaiset sanomalehtimiehet olivat koettaneet saada Danzigin liikemiehiltä rahaa kirjoittaakseen määrättyyn suuntaan lehdissään. Mainitsen näistä seikoista tässä yhteydessä, koska ne saattavat tarpeen tullen tarjota sopivan tekosyyksen aktioihin ryhtymiselle.

* Vert. keväiseen raporttiin Danzigin matkan jälkeen.

P. S. Senjälkeen kun edelläoleva oli kirjoitettu kävi Yhdysvaltain
tšekäläinen asiansinhotaja Tuok luonani. Tuok kertoi, että Beneš oli
puhunut hänelle Danzigin käytävästä, ja oli tuntunut levottomalta.

W. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28

ASIA: _____

Pöytäkirja olevan lähetyksen rap. no 12.

V.a. Asiantunt. Nyyssönen.

12/21 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM. I. A.
PRAHA II.

Marraskuun 12 pñä 1932.

No. 706.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o	16 327 ac.	32
18/11-32	19	LII
FINN	CASIN	ASIA
5	C28	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää raporttini no. 12.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni
vakutus.

J. A. Koskinen
v.m. Asiamhoitaja : J. A. Koskinen.

Herra
Vapaaherra A. Yrjö-Koskinen,
Suomen Ulkoasiainministeri,
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

P r a h a - S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 12.

P r a h a - s s a 12 p:nä Marras kuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖN	
16 322/ae.	10 32
18/11.32	LK
5	C28

Asia: Hallituksen vaihdos.

Kun kesällä tiedustelin hallituksen asemaa täällä ja sen mahdollisuuksia pysyä vallassa, vastattiin minulle, ettei pulan vaaraa ollut, ainakaan ei parina ensi kuukautena /Rap. no. 7/. Tämä lisäys osottautui aiheutetuksi, koska melkein vähemmän kuin kahden kuukauden kuluttua vanhan hallituksen sijaan on astunut uusi viime kuun 29 päivänä.

Mikäli minulle asiaintuntevalta taholta on kerrottu tapahtumat Tšekkoslovakiassa hallituksen vaihdokset aivan omalla tavalla. Hallitus ei koskaan joudu vähemmistöön, sillä sen kannattajat äänestävät sen puolesta loppuun asti noudattaen sokeasti puoluekuria. Niin kauan kuin hallituspuolueet pysyvät sovinnossa, kaikki käy hyvin, mutta kun niiden kesken tai niissä itsessään syntyy kahnasta, ovat hallituksen päivät luetut ja se vaipuu hiljakseen syrjään. Se ei kaadu kuten muualla suurella taistelulla. Hallituksen kaatuminen ei täällä merkitsekään hallituspuolan alkua, vaan sen huippua jopa sen loppuakin. Hallituksen päämies on jo tiedossa ja hyvällä alulla neuvot-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

- 1) Tavallinen. lle.
 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
 3) Ei tiedoituksiin.
 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

teluissaan uudesta kabinetista.

Udržalin hallitus oli ollut vallassa kolme vuotta, siis sängen kauan. On kuin se olisi vanhentunut, kulunut loppuun taistelussaan yhä liisääntyviä vaikeuksia vastaan, joista virkamiesten palkka-asia oli vain yksi. Udržal ei nähtävästi jaksanut enää jatkaa, kuten eräs henkilö sattuvasti lausui, "vaikeaa ammattia hallita Tšehkoslovakiaa puolueitten avulla, puolueitten hyväksi ja puolueita vastaan". Hän sairastui ommeliseen aikaan ja vetäytyi Karlsbadiin hoitamaan heikoutunutta terveyttään kaikessa hiljaisuudessa.

Udržal oli, mikäli hänen jälkimmäinnoistaan esille käy, mies, joka, omaamatta suuria johtajan ominaisuuksia, oli yleisesti tunnustettu selväjärkiseksi, rehelliseksi, pontevaksi ja samalla miellyttäväksi henkilöksi, jonka pyrkimyksille taistella vaikeuksia vastaan sekä hallituksessa että ulospäin on annettu yleistä tunnustusta. Vasta hänen seuraajansa on osittava, oliko hänen asemassaan voinut saada suurempia aikaan näinä aikoina.

Oli vaikeaa löytää lähtevälle hallituksen päämiehelle seuraajaa. Ainoana mahdollisena pidettiin parlamentin puheenjohtajaa Jan Malypetriä, mutta hänet saatiin vastaanottamaan uusi tehtävänsä vasta vähitellen. Kun Udržal 24 päivänä viime kuuta pyysi vapaustata asemastaan, oli selvää, että ainoastaan Malypetr tuli kysymyksen untena pääministerinä. Tiedettiin myös, että hän oli suostunut ottamaan edeltäjänsä taakan hartijoilleen. Viikkaitten lopullisten neuvottelujen jälkeen hallituspuolueitten toimeenpanevien komiteojen kanssa sekä yhteistoimin presidentin kanssa, onnistui Malypetrin muodostaa hallitus, jonka kokoonpano on seuraavaa:

pääministeri: Jan Malypetr / tšekk. agraari/;
sisä- " : Jan Černý / ennen Brünnin maapresidentti/;
ulko- " : Eduard Beneš / tšekk. kansallises./;

raha-asiainministeri: Karl Trapl / virkamies/;
puolustus- " : Bohumir Bradáč / tshekk. agraari/;
Oikeus- " : Alfred Meissner / tshekk. sos. dem./;
opetus- " : Ivan Dérer / tshekk. sos. dem./;
kauppa- " : Josef Matoušek / kansallisdem./;
maatalous- " : Milan Hodža / tshekk. agraari/;
rautatie- " : Rudolf Bechyně / tshekk. sos. dem./;
posti- " : Emil Franke / Tshekk. kans. sos./ ;
yleisten töiden " : Jan Dostálek / tshekk. kansanpuolue/ ;
sosiali- " : Ludwig Czech / saks. sos. dem. / ;
terveydenhoito- " : Franz Spina / pientilallisten liitto/; ja
unificatio- " : Jan Šrámek / tshekk. kansanpuolue/
elintarveministeriä ei ole nimitetty nähtävästi, koska on ai-
komuksena vähentää ministeriöden lukua.

Uusi ministeriö on selvä uusintahallitus. Kokouksen
pysyessä ennallaan saksalaisia ja sosialidemokraatteja myöten,
ovat vain sisä-, rautatie-, maatalous- ja puolustusministerien
salkut joutuneet uusiin käsiin. Rautatie- ja puolustusministerit
ovat sitäpaitsi olleet entisen hallituksen jäseninä, edellinen
elintarveministerinä, jälkimäinen maatalousministerinä. Ministeri
Beneš'in jääminen edelleen ulkoministeriksi oli selvää, sillä
ketään muuta täällä ei voitaisi ajatella ulkoministerinä. Hän
siis aloitti viidennettätoista vuottaan maansa ulkoasiainhoitajana.
Että Trapl jäi raha-asiainministeriksi huolimatta taistelusta
hänen säästäväisyyspolitiikkaansa vastaan sekä oikealta että
vasemmalta päin, osoittaa, että hänen politiikkaansa on huomattu
ainoaksi mahdolliseksi tänä ajanhetkenä. Eikä olisi ollut helppoa
löytää miestä, joka olisi ottanut hartuunsa suunnatonta
taakkaa täyttää nyttemmin 1 200 miljoonaksi arvioitu vajeus bud-
jetissa.

Uusi hallitus on lehdistössä saanut hyvän vastaanoton.
Odotetaan Malypetrin paremmin onnistuvan ratkaisemaan pulakysymykset
kuin hänen edeltäjänsä. Näyttää siltä kuin tähän toivoon olisi
syytäkin. Malypetr on vanha tekijä Tshekkoslovakian politiikassa.
Vuonna 1918 hänet valittiin vallankumouksellisen kansalliskokouksen

jäseneksi ja on hän sen jälkeen säännöllisesti tullut valituksi edustajakamariin. Kun Švehla vuonna 1922 muodosti ensimmäisen kansallisen kokoomushallituksen, tuli Malypetr sen sisäministeriksi. Vuonna 1925 hänet valittiin edustajakamarin puhemieheksi ja sai hän tällöin paitsi kokoomuspuolueitten joukon vastastuspuolueittenkin jäsenten ääniä. Vuonna 1929 hänet valittiin uudelleen tähän asemaan, jossa hän on saavuttanut yleistä tunnustusta maltillisella ja samalla voimakkaalla esiintymisellään. Hänen ansionsaan pidetään, että parlamentarismi, joka usein täällä on osittanut taipumuksia mennä liiallisuuksiin, on säilynyt säilynyt sitä vahingoittavilta kammelluksilta.

Sosialidemokraattien äänenkannattaja on aivan oikein huomauttanut, että nykyisen hallituksen vakavuutta lisää se seikka, että Staněk'in viime kesällä puolueessaan aikaansaama oppositio Udržalia vastaan /rap. no. 7./ nyt on itsestään loppunut, etenkin sitten kuin Staněk on saavuttanut korkean aseman edustajakamarin puhemiehenä Malypetrin jälkeen eikä hänen enää ole pakkoa aikaansaada levottomuutta puolueessaan ja eduskunnassa saavuttaakseen kunnianhimoiset päämääränsä.

Tämän kuun 3 päivänä uusi hallitus esittäytyi edustajakamarille ja senaatille. Pääministeri luki tällöin hallituksen ohjelman, jonka tärkeimpänä kohtana oli suuri menojen vähennys budjetin tasapainoon saattamiseksi. Valtiovirkailijain palkat ovat tämän päämäärän saavuttamiseksi alennettavat korkeintaan 10 prosentilla kahdeksi vuodeksi; täten toivotaan saavutettavan noin 600 miljoonan kruunun säästö vuodessa. Samalla panään toimeen hallintokoneiston yksinkertaistuttaminen ja virkailijain vähentäminen. Edelleen on hallituksen ohjelmana hintatason tarkistus; kartellien sekä kaupallisten välikäsien lukumäärän supistamisella toivoo hallitus voivansa aikaansaada hintain alenemista. Työttömille hankitaan tuottavaa työtä avustuksen sijasta valtion toimeenpanemissa suurissa yrityksissä. Tässä kohden hallitus odottaa myöskin yksityisten kannatusta. Ulkopolitiikassa on hallituksen tarkoituksena jatkaa rauhanpolitiikkaa.

Tämä ohjelma, joka ei sisällä kovin paljon uutta ja mullistavaa, otettiin vastaan sangen rauhallisesti. Ainoastaan kommunistit ja saksalaiset kansallissosialistit yrittivät osoittaa mieltään. Vasta tämän kuun 4 päivänä, jolloin debatti ohjelmapuheen j^hoosta alkoi, vastustuspuolueet esittivät arvostelunsa. Koska hallituksella kuitenkin on varma enemmistö, joka riensi vakuuttamaan lojaalisuuttaan, ei tällä arvostelulla ole sanottavaa merkitystä. Huomattavinta oli kahden slovakialaisen edustajan esiintyminen, he kun vaativat hallitukselta Pittsburgin sopimuksessa Slovakialle luvattunⁿ autonomian toteuttamista vihdoin ja slovakialaisten virkamiesten nimittämistä Slovakiaan tshekkiläisten sijalle. Ennekuin Slovakia on saavuttanut itsehallinnon, se ei tule lepäämään, he lausuiivat.

Uutta tässä istunnossa oli, että hallituksen jäsenistä ainakin pari oli läsnä koko keskustelun aikana, joten ensi kerran tšekäläisessä edustajakamarissa asianomainen ministeri oli tilaisuudessa vastaamaan aivan heti hallitusta vastaan suunnattuun arvosteluun.

Pääministerin puhe oli kauttaaltaan nykyisen pula-ajan vakavuuden läpätunkema. Siinä ei luvattu liikoja; osoitettiin vain tie, jota lähimmässä tulevaisuudessa on kuljettava, jos halutaan joten kuten selviytyä vaikeasta tilanteesta. Ellei hallitus siis ponnistuksistaan huolimatta voi sa^vuttaa huomattavia tuloksia, ei tämän tarvitse herättää pettymystä ja katkeruutta, kuten on asianlaita silloin, kun ohjelmapuheet ovat olleet liian auliita lupauksissaan. On kuin tämä ^{juuri} vähemmän optimistinen sävy hallituksen ohjelmapuheessa olisi ollut omiaan herättämään luottamusta hallitukseen. Ja tämä jo merkitsee paljon nykyisenä aikana.

Praha, marraskuun 12 p^{nä} 1932.

J. Neumann

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. no 12.

Ministeri Idman.

26/10 1982.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM. I. A.
PRAHA II.

No 672.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
№ 14/327 ae.	19 372
31/10.37.	
5	C28

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen
raportin no 12,

Ulkoasiainministeri Beneš Saksan aseistautumisesta.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. Yrjö-Koskinen

Herra

Vapaaherra A.S. Yrjö-Koskinen,
Suomen Ulkoasiainministeri,
y.m., y.m., y.m.,
Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 12.

P r a h a s s a 26 p:nä loka kuuta 19 32.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
14 827 ke	10. 11 32
21/10.32.	Liit.
	ASIA
5 C28	

Asia: Ulkoasiainministeri Beneš
Saksan aseistautumisesta.

Ulkoasiainministeri Benešin äskettäin palattua Parisista kävin tapaamassa häntä. Keskustelun kuluessa kosketteli hän myöskin ot-sikossa mainittua kysymystä ja sen yhteydessä olevia seikkoja. Vastoin tavallisuutta oli hän tällä kertaa pessimistinen. Hänen luulonsa oli, ettei kävisi mahdolliseksi löytää ratkaisua, joka tyydyttäisi Saksaa. Saksa ei tule täten ottamaan osaa aseistariisumiskonferenssiin. Kun eivät muut voi suostua niin suuriin supistuksiin kuin Saksa haluaisi, tulee seurauksena olemaan, että Saksan hallitus katsoo olevansa vapaa ryhtymään niihin toimenpiteisiin, joita se pitää edullisina Saksalle. Muut valtiot tulevat joka tapauksessa jatkamaan aseistariisumiskonferenssissa aloitettua työtä. Tällöin koetetaan mahdollisimman suurella määrällä asettua Hooverin ehdotuksen kannalle.

Konferenssin päätökset saatetaan Saksan tietoon. Ryhtyykö Saksa ominpäin välittämättä muista varustautumaan, on seikka, joka Benešin käsityksen mukaan suureksi osaksi riippuu Englannista ja Yh-

Jakelu [kirjaimin seuraavien ohjeiden mukaan: 1) Tavallinen. 2) Tavallinen ja lisäksi
3) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin. 4) Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin, mutta]:
1.

dysvalloista. On mahdollista, että nämä ankaran painostuksen avulla voivat sen estää. Joka tapauksessa on otettava huomioon mahdollisuus, että Saksan hallitus tulee ryhtymään suunnittelemiinsa laajennuksiin. Jos Saksa rupeaa varustautumaan, joudutaan uudelleen samaan tilanteeseen, joka vallitsi ennen maailmansodan syntyä - nimittäin kilpailuun aseistautumisen alalla.

W. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA: _____

Puhassa olevan Gihetyöläis Rapo. no 11.

Ministeri Puusa.

13/10 1932.

Lokakuun 13 pnä 1932.

No 649.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 13 / 328 / ae.	D. 13	82
18/10.32	2	L.M.
RUUSI	UUSI	ASIA
5	CXX	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen
raportin no 11,

Rumanian ja Venäjän nonagressiosopimus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus.

V. Yrjö-Koskinen

Herra

Vapaaherra A.S. Yrjö-Koskinen,

Suomen Ulkoasiainministeri,

y.m., y.m., y.m.

Helsinki.

Salainen.

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 11.

P r a h a ssa 13 p:nä loka kuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
19 / 322 / 10. 19 32		
18/10-32	5	LEE
RUMIA	UASIO	ADIA
5	C28	

Asia: Rumanian ja Venäjän nonagressio-
sopimus.

Kun Rumanian Varsovassa oleva lähettiläs Cadere samoin kuin lähetystösihteerikin olivat Genevessä Varsovasta lähtessään, on ollut tilaisuudessa saamaan viimeisiä tietoja otsikossa olevan kysymyksen vaiheista. Kävin sen vuoksi Prahaan saavuttuani Rumanian takalaisessa lähetystössä ministeri Emandin luona. Vaikkakin hänen mainitsemansa seikat osaksi lienevät tunnetut sanomalehdissä ollen uutisten kautta, katson olevan syytä selostaa hänen kertomustaan.

Kun Litvinov syksyllä lähti Moskovasta Geneveen, ilmoitti hän mielellään kohtaavansa Rumanian Varsovassa olevan lähettilään keskustellakseen hänen kanssaan nonagressiosopimuksesta. Cadere oli silloin lomalla Bukarestissa, mutta sai heti määräyksen lähteä Puolaan tapaamaan Litvinovia. Hän kohtasikin tämän eräällä asemalla Puolassa. Litvinov jätti tällöin Caderelle ehdotuksen nonagressio-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen.
- 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
- 3) Ei tiedoituksin.
- 4) Ei tiedoituksin, mutta lle.

sopimukseksi. Tavattuun Litvinovin palasi Cadere heti takaisin Bukarestiin. Emandi ei tuntenut lähemmin ehdotuksen sisältöä, mutta oli se sellainen, ettei Rumanian hallitus katsonut voivansa hyväksyä sitä.

Tämä oli alkusyynä Titulescon tyytymättömyyteen. Hän katseli nimittäin, ettei Rumanian hallituksen olisi pitänyt antaa Cadereen mennä tapaamaan Litvinovia ja ottamaan tältä ehdotuksia kun kerran hänelle oli annettu tehtäväksi neuvotella venäläisten kanssa.

Herriotin valtaantulo aiheutti, että Ranskan hallitus jälleen tunsu suurempaa harrastusta Venäjän kanssa solmittavaa sopimusta kohtaan. Tähän tuli lisäksi Saksan aseistautumista koskeva promemoria. Ulkopoliittiset syyt puhuivat sen puolesta, että Ranska lähentyisi Venäjää ja täten koettaisi kylmentää sen ja Saksan välejä. Puolan pyrkimys saada suhteensa Venäjään parannetuiksi tuli samalla yhä tuntuvaammaksi. Alivaltiosihteeri Beckin Bukarestin matka oli myöskin tästä merkinä.

Lehdissä olevat kertomukset siitä, että Ranskan Bukarestissa oleva lähetystö olisi jättänyt Rumanian hallitukselle nootin, jossa painostettiin välttämättömyyttä, että Rumania kiirehtisi sopimuksen solmimista Venäjän kanssa, ja että Ranska ennen pitkää katsoisi täytyvänsä allekirjoittaa nonagressiosopimuksen, ei ole tässä muodossa oikea. Noottia ei Emandin mukaan ole jätetty, mutta Ranskan lähettiläs Fuax on Bukarestissa suullisissa keskusteluissaan lausunut tämän ajatuksen.

Niinkuin olen Ministeriölle ilmoittanut /^{kertoi} Puolan ulkoasi-

ainministeriön itäisen osaston päällikkö Schätzel, joka viime viikon lopulla palasi Varsovaan Genevestä, että on tarkoitus jättää itse sopimuksesta pois Bessarabian kysymykseen viittaava riidanalainen kohta, ja mainita siitä sopimukseen liittyvässä pöytäkirjassa.

Rumanian ulkoasiainministeriössä kerrottiin minulle huhtikuussa, ettei Titulesco ollut innostunut nonagressiosopimuksen solmimisesta. Zaleski sanoi minulle samaa. Tämän senvuoksi mahdollisena, että Titulesco otti Caderen ja Litvinovin kohtauksen sopivaksi tekosyyksi kieltäytyessään jatkamasta neuvotteluja, joiden käynnistä Bukarestissa nykyään pidetään välttämättömänä. Ranskan ja Puolan asiassa ottaman kannan vuoksi. Zaleski on minulle kerran kertonut Titulescon olevan sillä kannalla, ettei Rumanialla ole syytä solmia nonagressiosopimusta Venäjän kanssa mikäli ei tämä suostu tunnustamaan, että Bessarabia kuuluu Rumanialle. Kun ei ole mitään syytä luulla, että Venäjä suostuisi tähän, olisi Titulesco ollut pakotettu neuvottelemaan toisenkinlaisesta nonagressiosopimuksesta. Kun hän on erittäin hermostunut, on luultavaa, että hän harmissaan tämän vuoksi samalla pyysi eroa Lontoon lähettämisen toimesta.

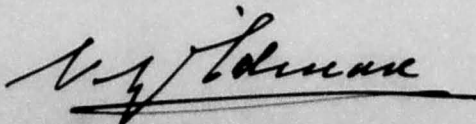
Kysyin Emandilta eikö ole mahdollista, että Venäjän kanssa käyvät neuvottelut voivat valkeutua Titulescon ulkoasiainministerinä ollessa. Emandi vastasi välttävästi, että Titulesco epäilemättä on valmis solmimaan nonagressiosopimuksen, vaikkakin hän henkilökohtaisesti on sillä kannalla, että Kelloggpakti yksinään olisi Rumanian kannalta edullisempi kuin epämääräiseen muotoon laadittu nonagressiosopimus, jossa epäsuorasti myönnettäisiin Bessarabiaa

koskevan riidan olemassaolo. On hyvin mahdollista, ettei voida saada aikaan tyydyttävää sopimusta.

Sanoin täysin käsittäväni, että Rumanian kannalta olisi ehkä ollut edullisempaa jos ei kukaan olisi ryhtynyt nonagressio-neuvotteluihin. Suomi ei ollut se, joka otti aloitteen, vaan oltiin meillä aluksi epäilevällä kannalla, koska saavistettiin asiassa syntyvän vaikeuksia. Kun nyt kuitenkin muut ovat solmineet tällaisen sopimuksen, ei mielestäni olisi poliittisesti viisasta jäädä eristettyyn asemaan Venäjään nähden. Tällaisten olosuhteiden valitessa olisi vähemminkin tyydyttävä sopimus ehkä parempi kuin ei mitään sopimusta.

Palatessani hotelliini Rumanian lähetystöstä ja ottaessani käteeni iltalehden näin, että jo olisi syntynyt erimielisyyksiä Titulescon ja Rumanian hallituksen välillä ensinmainitun eräälle Parisin lehdelle antaman nonagressiota koskevan haastattelun johdosta. Rumanian hallitus olisi ilmoittanut Titulescon puhuneen ainoastaan omasta puolestaan eikä hallituksen nimessä. Mahdollista kuitenkin on, ettei tieto ollut oikea tai että ainakin on liioiteltu, sillä tämän päivän lehdet tietävät kertoa, että Titulesco ja Herriot ovat keskenään keskustelleet m.m. nonagressiosopimuksista, ja "ovat voineet todeta yhteisymmärryksen vallitsevan välillään tässä asiassa".

Praha, lokakuun 13 p:nä 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I. A.
PRAHA II.

Lokakuun 12 pñä 1932.

No 646.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
12/1932/ae		D. 19 82
17/20.32	9	LIT.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C28	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen
raportin no 10,

Frahan ulkoasiainministeriö Saksan aseistautumisesta ja ti-
lanteesta Saksassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kun-
nioitukseni vakuutus.

V. Y. Linnu

Herra

Vapaaherra A.S. Yrjö-Koskinen,

Suomen Ulkoasiainministeri,

y.m., y.m., y.m.

Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 10.

P r a h a s s a 1 2 p:nä loka kuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
12/1027 acc. D. 10 72		
12/10-32.9		LIT.
RYHMÄ	OLINNO	ASIA
5	ELX	

Asia: Prahan ulkoasiainministeriö
Saksan aseistautumisesta ja tilan-
teesta Saksassa.

Ulkoasiainministeri Beneš on nykyään, niinkuin tunnettu, Genevessä. Käydessäni pääsihteeri Kroftan ja poliittisen osaston johtajan, ministeri Wellnerin luona oli luonnollista, että keskustelu koski otsikossa mainittua asiaa. Selostan tässä lyhyesti heidän lausumiaan ajatuksia.

Wellner kertoi jo viime keväänä tiedetyn Geneven johtavissa piireissä, että Saksa tulisi vaatimaan nykyisen sotavoimansa laajennusta. Vert. ulkoasiainministeri, vapaaherra Neurathin lausuntoa minulle, raportti no 247. Samoin tiedettiin, että se tulisi vaatimaan itselleen oikeutta saada eräänlaisia aselajeja, niinkuin tankkeja, jotka siltä nykyään ovat kielletyt. Beneš oli jo tällöin lausunut ulkoasiainministeriössä Prahassa käydyissä neuvotteluissa käsitetyksen, että Saksan vaatimukseen oli osaksi suostuttava. Oli vält-

Varsova

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen.
- 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
- 3) Ei tiedoituksiin.
- 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

tämätöntä, että Saksa pysyisi yhteistyössä muiden kanssa ja että löydetäisiin kaikkia jossain määrin tyydyttävä ratkaisu.

Saksan nykyistä tilannetta arvosteltaessa on otettava huomioon, että sen nykyisellä hallituksella on mahdollisuudet jäädä valtaan pitkäksi aikaa, mikäli eivät sen taloudelliset suunnitelmat kokonaan epäonnistu. Vallankumouksen jälkeen olleet hallitukset ovat monessa suhteessa olleet heikkoja ja tehneet useita virheitä. Tästä on johtunut, että yhteiskuntaa säilyttävät ainekset niinkuin esim. teollisuuspiirit monesti ovat arvelleet olevansa pakotettuja antamaan kannatuksena Hitlerille ja kansallissosialisteille. Nämä piirit ovat varustaneet Hitleriä tämän tarvitsemilla tuntuvilla rahavaroilla, ja siten edistäneet kansallissosialismin kasvamista. Nyt on itsestään selvää, että ne antavat kannatuksensa nykyiselle hallitukselle, jonka yleinen maailmankatsomus ja ohjelma on niitä paljon lähempänä. Viimeiset Saksassa olleet vaalit osoittavat muutenkin, että kansallissosialistien kannatus on vähenemässä.

Nykyinen hallitus on täydelleen "ancien régime", mutta luultavaa on, että sen jäsenet puhtaasti teknilliseltä kannalta katsoen ovat kykenevämpiä kuin monet entiset ministerit. He ovat kaikki henkilöitä, joilla, mitä mieltä heistä sitten muuten olta- neenkin, on kokemusta valtion asioiden hoidossa. Saksan kansa on suurin piirtein katsottuna niin kyllästynyt puoluehallituksiin, että se on valmis kannattamaan tai ei ainakaan vastustamaan hallitusta, joka on puolueiden ulkopuolella. Papenin hallitus on selvästi osot- tanut, että se on valmis käyttämään voimakeinoja toteuttaessaan oh-

jelmaansa. Nämä lujat otteet ovat epäilemättä herättäneet tyytymättömyyttä useissa saksalaisissa piireissä, mutta luultavaa on, että Saksan kansan enemmistö näkee mielellään, että esim. sosialidemokraatteihin kuuluvat korkeat virkamiehet on erotettu.

Ulkopoliittisessa suhteessa on nykyisellä hallituksella paljon suurempia mahdollisuuksia toimia menestyksellä kuin Hitlerillä olisi ollut. /Zaleskilla sama käsitys, vert. ^{Vastavaik.}raportti no 25/. Hitlerin huomio olisi pakostakin monessa suhteessa kiintynyt enemmän Saksan sisäisiin kysymyksiin. Ensi silmäyksellä voi näyttää siltä, niinkuin Hitlerin hallitus olisi ollut edullisempi Saksan naapureille. Ei ole kuitenkaan varmaa, että näin itse asiassa on asianlaita. Asemaa arvosteltaessa on myöskin otettava huomioon se suurempi olojen vakavuus, joka on tärkeä naapureille ja jota Hitlerin hallitus ei olisi voinut aikaan saada. Nykyistä poliittista tilannetta on myöskin katsottava Saksan sisäisten olojen taustaa vastaan.

Mitä Saksan aseistautumisvaatimuksen käsittelyyn tulee, on huomattavissa kaksi eri kantaa. Toiset haluaisivat mieluummin, että kysymystä käsiteltäisiin avoimesti Genevessä, ja että kaikki valtiot voisivat ottaa osaa sen käsittelyyn. Toiset, ennen kaikkia Englanti, pitävät välttämättömänä, että asiaa käsitellään pienemmissä piireissä, ja että suurvallat keskenään koettavat löytää tyydyttävän ratkaisun. Viimemainitun ajatuksen puolesta puhuu se, että kokemus on osottanut, että usein tällaisten Kansainliiton ulkopuolella tapahtuvien suurvaltojen välisten yksityisten neuvottelujen kautta on helpompi löytää ratkaisu tai

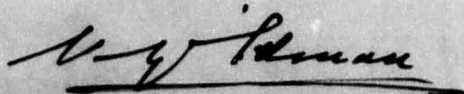
ainakin valmistaa maaperää sille.

Ranska on alusta pitäen asettunut sille kannalle, että Tšekkoslovakian ja Puolan olisi otettava osaa suurvaltojen välisiin neuvotteluihin. Prahaan saapuneiden tietojen mukaan onkin kysymys saanut myönteisen ratkaisun.

Mainittakoon tässä, että Puolan ulkoasiainministeriön itäisen osaston päällikkö Schätzel, joka juuri ennen Varsovasta lähtöäni palasi Genevestä, arveli, ettei Englannin ehdattomasta suurvaltojen välisestä konferensista tulisi mitään. Minulla ei ole mahdollisuuksia arvostella missä määrin puolalaisilla oli päteviä aiheita tähän luuloon..

En malttanut olla lausumatta Kroftalle epäilyksiäni siitä, oliko liittolaisten sodanjälkeinen politiikka Saksaan nähden ollut edullinen niiden omalta kannalta katsossa. Jos poliittisessa ja vahingonkorvaus-kysymyksessä olisi aikaisemmin oltu valmiimpia myöntymään vallankumouksen kautta Saksassa valtaan päässeiden piirien ja henkilöiden toivomuksiin, olisi epäilemättä helpotettu niiden vallassa pysymistä. Vasta nyt kun Saksassa on päässyt valtaan henkilöt, jotka avoimesti lausuvat olevansa monarkisteja, on parin kuukauden aikana tehty ja suunniteltu myönnytyksiä, joita ei vielä pari vuotta sitten olisi voitu uneksiakaan. Krofta sanoi ei tahtovansa kieltää huomautukseni oikeutta. Hän mainitsi olevan liikkeellä huhuja, että Saksan hallituspiireissä suunniteltaisiin yhteistyötä keskustel^a kanssa vaalien jälkeen, ja että ulkoasiainministeriksi ajateltaisiin Brüningiä.

Praha, lokakuun 12 pnä 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan Cshetyštin rap. no 9.

V.a. Asiant. Jyyssönen.

5/10 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I. A.
PRAHA II.

Lokakuun 5 pñä 1932.

No 630.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o	10/326ae	32
10/10.32		
ASIA	ASIA	ASIA
5	228	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää raporttini no 9.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen

kunnioitukseni vakuutus.

*Trotskin
peruntettu
matka.*

J. A. Koskinen

Herra

Vapaaherra A. Yrjö-Koskinen,

Suomen Ulkoasiainministeri,

y.m., y.m., y.m.

Helsinki.

Salainen.

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 9.

P r a h a ssa 5 p:nä syys kuuta 19 32.

SERIO		
10 / 326 ae. 10 32		
10/10.32	2	10 32
RUBRA	...	ASIA
5	28	

Asia: Trotskin peruutettu matka.

Kuten tunnettua, myönsi Tšekkoslovakian hallitus joku aika sitten Trotskille luvan päästä Pištyniin hoitamaan reumatismiaan, joka kuuluu olevan niin vaikea, että entisen diktaattorin on kuljettava kainalossauvoilla. Kaikki oli jo järjestyksessä. Trotski asuisi erään loistohotellin yksityishuvilassa seurueineen aivan eristettyinä muista kylpyvieraista ja kävisi kylvyissään katetussa autossa. Kun hänen saapumisensa läheni, alkoi maassa huomata yleistä levottomuutta. Porvarilehdet, legionalaismieliset etupäässä, aloittivat kampanjan Trotskin tulon estämiseksi. Omituista kyllä, sosialistilehdet puolsivat Trotskin laskemista maahan. Ihmeellisempää vielä oli, että kommunistilehtikin ryhtyi tukemaan "historiallista hen-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. lle.
- 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
- 3) Ei tiedoituksiin.
- 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

kilää, joka nyt on sairas mies". Lisäksi alkoivat sekä hallitus että kylpylän johtajat saada uhkauskirjeitä. Vaadittiin Trotskin vangitsemista heti kun hän saapuu ja hänen tuomitsemistaan legionaalisten ampumisten johdosta aikoinaan. Kylpylän johtajaa uhattiin suorastaan ampua, jos Trotski saa kylpyjä hänen laitoksessaan.

Hallituksen asema oli mitä kiusallisin. Lupaus oli annettu ja oli noloa peruuttaa se. Jo oli poliisivartiosto asetettu Trotskin suojelemiseksi ja Pištjanin viranomaiset saaneet erikoismääräyksiä järjestyksen ylläpitämisestä. Asiaa pohdittiin hallituksen ensimmäisessä kokouksessa loman jälkeen muitten erikoisen tärkein kysymysten ohella. Budgetti- y.m. vaikeain kysymysten takia hallituksella jo on kylliksi huolia ilman että se hankki itselleen lisää sitä vähemmän ~~vähemmän~~ kiinnostavista jutuista. Tilanne oli siis hyvin epämiellyttävä.

Pelastus palkkahästä tuli kuitenkin odottamatta. Kun Stambulın konsulinviraston piti antaa viisumi Trotskille, kävi ilmi, ettei hänellä ollut minkäänlaista passia, ei Sovietin antamaa eikä Nansen-passia. Tässä tarjoutui erinomainen tilaisuus olla antamatta luvattua maahantulolupaa, koska passittomalle ei ole mahdollista antaa asianomaista leimaa. Hallitus kiirehtikin tarttumaan tähän oljenkorteen päättään, että koska Trotskilla ei ole passia, hän ei voi päästä Tšehkoslovakiaan. Kaikki hengittivät vapaammin ja Tasa-

valta saattoi rauhallisemmin odottaa parlamentin kokoontumista ja sen kaikesta päättäen sangen jännittäviä istuntoja.

Praha, lokakuun 5 pnä 1932.

J. Sýsser

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahaan olevan lähetystön rap. no 8.

V.a. Asiant. Koppinen.

3/10 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I.A.
PRAHA II.

Lokakuun 3 pñä 1932.

No 623.

A. a. u.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
9/326/10.11.32		
8/10-32		LII
YHÄIS	EUROPA	ASIA
5	C. a. u.	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää raporttini no 8.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Stresa konferenssi
v.a.Asiainhoitaja : *J. Nyquist*

Herra

Vapaaherra A. Yrjö-Koskinen,

Suomen Ulkoasiainministeri,

y.m., y.m., y.m.

Helsinki.

Salainen.

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 8.

P r a h a ssa 3 p:nä syys kuuta 1932.

UAS AMMUNTO		
9/326 he.		
8/10-32	70	LII
5	C28	ASIA

Asia: Stresan konferenssi.

Stresan konferenssista on Tšekkoslovakian lehdistö kirjoittanut ahkerasti. Näytti sentakia siltä kuin jos täällä olisi odotettu siitä erinomaisia tuloksia. Näin ei ole kuitenkaan asiantaita ainakaan virallisissa piireissä. Olin tilaisuudessa puhumaan konferenssista sekä ministeri Benešin että ministeriön päällikön, ministeri Kroftan kanssa ja kumpikin lausuivat vakaumuksenaan, ettei konferenssista voinut odottaa paljon. Se oli liian huonosti ja nopeasti valmisteltu ja siihen otti osaa liian suuri määrä valtiota. Että näitten herrojen ennustus on käynyt toteen, sen osottaa konferenssin laihahko tulos.

Ettei ministeri Beneš ulospäinkään tahtonut näyttää usko-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. lle.
2) Tavallinen ja lisäksi lle.
3) Ei tiedoituksiin.
4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

vansa Stresaan, käy esille hänen "INFORMATION" -lehdelle antamastaan haastattelusta konferenssin aattona. Siinä hän ensiksikin määritteli, mitä konferenssilla saattaa odottaa, nimittäin :

1. Preferenssitulliregimen hyväksymistä viljalle ;
2. Yhteisen järjestön muodostamista satoylijaämän myymiseksi.
3. Kauppaa vaikeuttavien deviisirajoitusten lakkauttamista ja
4. Taloussopimusten tekemistä mitä pikimmin.

Kysymykseen, uskoiko ministeri konferenssin saavuttavan erikoisia tuloksia, vastasi hän kieltävästi. Keski-Euroopan ongelmat ovat vaikeammat kuin yleensä uskotaan. Tönnärlaakson talous voidaan saada jalkeille vasta, kun joukko poliittisia kysymyksiä on saatu ratkaistuksi. Keski-Euroopan on saatava osakseen samat edut, mitkä myönnettiin Lausannassa Saksalle. Ensi sijassa on velkojain luovuttava perimättömistä saatavistaan näissä maissa kokonaan. Reparatio sekä eurooppalaiset ja amerikkalaiset velkakysymykset on myös saatava järjestetyksi, sillä vaikka näistä johtuvat menot ovatkin fiktiiviset, vaikuttavat ne painostavasti budjetteihin, valuuttoihin ja setelipankkeihin. Vasta kun nämät nimikkeet on poistettu tileistä, voidaan puhua uudesta tilanteesta ensin taloudellisessa ja sitten poliittisessa suhteessa. Esimerkiksi Unkarin tulisi luopua etsimästä tukea sopimusten tarkistusta vaativilta valloilta. Tällöin voitaisiin tehdä puhtaasti taloudellisella

pohjalla sopimuksia yhtäältä esim. Unkarin ja Tšhekkoslovastian ja toisaalta Jugoslavian ja Itävallan välillä. Joka tapauksessa on varomatonta odottaa Stresan konferenssilta tuloksia, jotka kävisivät reparatio- ja velkaprobleemin nykyistä tilaa ulommaksi.

Tšhekkoslovastian kanta oli siis selvä. Se halusi bilateri^ollisopimuksia. Sen mielestä eri maitten edut ja pyrkimykset ovat siksi erilaiset, että vain kahdenkesken voidaan aikaansaada yksityiskohtaisia sopimuksia ja tällöin vanhan kaavan "do ut des" mukaan. Suosituimmuutta oli siis rajoitettava ainakin toistaiseksi. Tähän on selityksenä Tšhekkoslovastian erikoisasema sekä teollisuus- että agraarimaana, jossa etupäässä vientiä varten työskentelevän teollisuuden rinnalla on miltei yhtä huomattava maanviljelys. Se on yhtynyt agraarivaltioihin, mutta myöskin agraarimaana se on erikoisasemassa. Se tuo ulkomailta vehnää ja maissia, mutta vie itse puolestaan kauraa, ohraa ja ruista. Kun Tšhekkoslovakia siis oli halukas myöntämään varsinaisille agraarimaille preferenssikoh-
telua vehnän suhteen, niin se vaati itse samaa omalle vienti-
viljalleen.

Mutta Tšhekkoslovakia vaati etuoikeuksia myöskin teol-
lisuudelleen ja vain sen teollisuudelle. Täten sen edut konfe-
rensissa joutuivat ristiriitaan Saksan intressien kanssa. Saksa
ei nimittäin mitenkään voinut suostua siihen, että Tšhekkoslovakia
olisi erikoisasemassa agraarimaista, vaan vaati itselleen samoja

etuja kuin Tšhekkoslovakialle mahdollisesti ajettiin myöntää. Tästä johtui yksi konferenssin voitettavista vaikeuksista. Huolimatta Ranskan Tšhekkoslovakialle antamasta tuesta, onnistui Saksan saada torjuttuksi Tšhekkoslovakian aiheet tässä kohden.

Olin eilen tilaisuudessa keskustelemaan ulkoasiainministeriön kauppasaston päällikön ministeri Friedmannin kanssa, joka otti osaa Stresan konferenssiin; - muina edustajina olivat Tšhekkoslovakian lähetti Wienissä Streichinger ja maatalousministeriön edustaja ministeri Pazderka. Tiedustelin, ollaanko täällä tyytyväisiä Stresassa saavutettuihin tuloksiin. Ministeri Friedmann vastasi, että huomioimatta konferenssin tarkoituksen voidaan olla tyytyväisiä. Tarkoituksena oli nimittäin viljan hintain korottaminen sekä tavarainvaihtoa estävien valuutta- ja maksukysymysten järjestäminen positiiviseen suuntaan. Näin ollen oli konferenssin työ jaettu kahdelle komissiolle: taloudellis-agraariseen, kauppapoliittisten kysymysten ratkaisemiseksi, ja raha-asian komissioon analysoimaan Kaakkois-Euroopan valtoja finanssi- ja valuutta-asian kannalta.

Edellisessä komissiossa todettiin, ettei Keski-Euroopan maiden keskinäinen sopimuspolitiikka ole tarkoituksenmukainen ja että kaikenlaiset tuontikiellot ja -esteet häiritsevät tavarainvaihtoa. Tämän johdosta laadittiin asianomaisia suosituksia. Viljan hintain tukemiseksi valmistettiin Ranskan ehdotuksesta multilateraalinen preferenssisopimus, jonka rajoissa eri maiden oli laadittava

kahdenkeskeisiä sopimuksia. Italian ehdotus 75 miljoonan Sveitsin frangin suuruisen rahaston perustamisesta viljanhintaan tukemiseksi saavutti myös yleistä kannatusta. Tšekkoslovakia kuitenkin ei katsonut voivansa ottaa osaa tähän rahastoon. Se aikoo kahdenkeskeisillä preferenssisopimuksilla järjestää asiansa asianomaisten maiden kanssa ja katsoo tällöin uhraavansa puolestaan kylliksi. Vastapalveluksena olisi agraarimaitten myönnettävä tullialennuksia ja yleensä ajettava vapaamielistä tullipolitiikkaa.

Finanssikomissio kiinnitti huomiotaan erikoisesti lyhyt- ja pitkäaikaisiin lainoihin. Siinä hyväksyttiin suositus, että devii- sirajoitukset ovat niin pian kuin mahdollista lopetettavat. Tämä on kuitenkin mahdollista vain siinä tapauksessa, että asianomaiset maat saattavat budgettinsa tasapainoon. Velat olisivat järjestettävät yksityissopimuksilla velkojain ja velallisten välillä. Vain näin voivat velallismaat ylläpitää luottonsa ennallaan. Vielä päätettiin vastaisuudessa perustaa kansainvälinen rahasto k.o. maitten setelipankkien tueksi. Baselin kansainvälisen pankin yhteyteen. Tähän rahastoon ministeri Friedmannin vakuutuksen mukaan myöskin Tšekkoslovakia ottaisi osaa. Rahaston perustaminen oli kuitenkin tarkoitettu lopulliseksi toimenpiteeksi, sittenkun asianomaiset maat olisivat ensin omin voimin saaneet raha-asiansa tyydyttävälle kannalle.

Edelleen kertoi ministeri Friedmann, että konferenssin kokoukset usein olivat olleet myrskyiset, mikä oli ymmärrettävää, kos-

ka velallis- ja velkojamaat ensi kerran tapasivat toisensa kasvoista kasvoihin ja jälkimmäisille suoraan ilmoitettiin, ettei heidän aikanaan hyvässä uskossa antamia rahoja tultaisi suorittamaan takaisin.

"PRAGER PRESSE", puolivirallinen lehti, sanoo Stresan tuloksia "kaikesta huolimatta positiivisiksi". Kuten edelläolevasta esiinkäy, ei virallisissa piireissä odotettu paljon konferenssista, joten ministeri Friedmann voi hyvällä omalla tunnolla sanoa, että tulokset konferenssille asetettaviin vaatimuksiin katsoen olivat tyydyttävät.

Kiintoisaa on verrata tšekäläistä virallista mielipidettä eräitten naapurimaitten johtohenkilöjen lausuntoihin. Esim. Romanian kauppaministeri lausui jo kokouksen lopettajaisissa agraarimaitten nimessä, ettei viljanhintain korottaminen ja budjetin tasapaino ole riittävät pulan poistamiseksi. Konferenssin suosituksista olivat useimmat jo toteutetut, mutta tuloksetta. Kansainvälinen apu on tarpeen ja sitä odotetaan nyt maailman konferenssilta. Unkarin pääedustaja Telezkyn mielestä tulos oli mahdollisimman huono. Viljanhintoja tukevan rahaston muodostaminen jää aivan epävarmaksi, koska harva hallitus on halukas siihen ottamaan osaa, ja suositukset ovat yksinomaan doktrinääritotuuksia, joilla ei k.o. valtioiden taloutta paranneta. Asema on aivan muuttumaton konferenssin loputtua. Itävalta oli, sen pääedustajan ilmoituksen mukaan, odot-

tanut preferenssitulleja teollisuudelleen, mutta tästä ei ollut edes puhuttu konferenssissa. Ainoana tuloksena Itävalta oli saanut vain yksityisiä lupauksia, etteivät suosituimmuutta nauttivat vallat tulisi vastustamaan suurempien etujen myöntämistä sille vasta tehtävissä sopimuksissa sen ja jonkun muun maan välillä.

Kaikkesta päättäen olivat agraarimaat odottaneet liikoja Stresasta, joten niitten pettymys on suuri. Oli toivottu taloudellista tukea, mutta saatu vastaanottaa vain hyviä neuvoja. Teollisuusmaat taas, joihin Tšhekkoslovakiakin osaksi on laskettu, olivat olleet hillityimpiä odotuksissaan, joten ne voivat rauhallisemmin suhtautua konferenssiin, jonka varovaiset päätökset loppujen lopuksi hyväksyttiin vain monen osaaottavan vallan asettamalla ehdolla.

Praha, lokakuun 3 pnä 1932.

J. Koppinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C18.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. no 7.
Asiainhoitaja Kumpsonen.

22/9 1902.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM I.A.
PRAHA II.

Syyskuun 23 pnä 1932.

No 607.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 8 / 326 he. 1932		
27/9.32	№	LIK.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5 C28.		

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää raporttini no 7.
Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

v.a.Asiainhoitaja :

A. Yrjö-Koskinen

Herra

Vapaaherra A. Yrjö-Koskinen,

Suomen Ulkoasiainministeri,

y.m., y.m., y.m.

Salainen.

P r a h a

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 7

P r a h a ssa 22 p:nä syyskuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8/226 ai. i. 32		
22/9.32		
RYHMÄ	LUOKA	ALUE
5	C28.	

Asia: Poliittinen tilanne.

Parlamentin kokoontumista odotellessa on Tšekkoslovakian epäluokisten puolueiden äänenkannattajilla tilaisuus esittää arveluja ja vaatimuksiaan. Huhuja kulkee kaikenlaisia. Milloin ennustetaan pääministerin vaihtoa, milloin sosialiministerin eroa, milloin koko hallituksen lähtöä ja uusia vaaleja. Koska vaaleilla tuskin muut kuin radikaalisemmat ainekset voittaisivat kaiken todennäköisyyden mukaan, ei niitä kuitenkaan yleisemmin vaadita. Parlamentin kokoonkutsumisista jo t.k. 15 päiväksi sitä vastoin ovat monet myöskin hallituskoalitioon kuuluvat puolueet vaatineet. Syyksi esitetään agraarilehdissä pulatilanne, joka painaa etupäässä maatalouden alal-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen.
- 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
- 3) Ei tiedoituksiin.
- 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

la ja jota hallituksen toimenpiteet eivät ole pystyneet lieventämään. Talonpojat ovat tyrmistyneitä, kun vanhat hyvät ajat ovat ohi, kertoi ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikkö tästä puheen ollessa. Sotavuosina maanviljelijät tottuivat ansaitsemaan paljon ja niiden elintaso kohosi korkealle. Hyvää aikaa jatkui aina vuoteen 1929, jolloin yleinen kriisi alkoi tuntua myöskin Tšhekkoslovakiassa. Nyt tyytymättömyys ilmenee maalaispuolueitten lukuisissa kokouksissa, lähetystöissä hallituksen luo, jopa eräillä seuduilla uhkauksissa marssia Prahaan tai Bratislavaan mielenosoitukselle.

Tällaisena hetkenä on luonnollisesti tilaisuutta radikaalisille aineksille koettaa onneaan. Niinpä täällä hallituskoalition johtavan puolueen, agraarien varapuheenjohtaja, edustaja Staněk joku aika sitten antoi haastattelun Prager Tagblattille, joka on herättänyt tavallista suurempaa huomiota. Haastattelussaan Staněk aluksi tuomitsee pääministeriä siitä, ettei tämä kyllin voimakkaasti ole ajanut maatalouden etuja. Puolue, joka on kokonaisuudessaan muka Staněkin takana, vaatii vilja-, maito- ja kotieläinsyndikaattien perustamista, minimihintain vahvistamista, korkokannan alentamista ja asuntolain hyväksymistä. Ellei nykyinen hallitus näitä vaatimuksia toteuta, on toinen muka sen tekävä. Ministeri Benešistä lausui

Stanšk, että hän hoitaa ulkopolitiikan ilman minkäänlaista kontrol-
lia. Hän ei koskaan saavu parlamenttiin tekemään selkoa toiminnas-
taan. Valiokunnassa hän sitä vastoin on käynyt saaden ankaraa ar-
vostelua osakseen agraarien taholta. Edelleen hän syyttää ulkoasi-
ainministeriä siitä, että tämä liian salamyksaisesti hoitaa Pikku-
Ententenkin asioita ja liian huonosti suhteita Unkariin.

Tätä haastattelua on kommentoitu joka puolueen taholta.
Ensiksikin sitä pidetään merkinä agraaripuolueessa vallitsevasta
erimielisyydestä. Sanotaan puolueen olevan hajoamassa, jolloin Stanšk
ynnä häntä kannattava oikeisto- ja fascistilaines liittyisi kokonaan
uudeksi puolueeksi. Toisaalta väitetään Stanškin vain koettavan
paasta hallitukseen tällä tempulla. Se ei ole kuitenkaan onnistuva,
sillä presidentti Masaryk ja puolueen johto eivät koskaan hyväksyi-
si Stanškia ministeriksi.

Että Stanškin haastattelu ilmestyi saksalaisessa hänen
puolueelleen vieraassa lehdessä, osittaisi puolestaan, ettei Sta-
nškilla kuitenkaan ole niin suurta kannatusta puolueessaan kuin hän
uskotelee ja ettei ainakaan oman puolueen pälehti ole hänen taka-
naan. Toisaalta on huomattava, että tämä lehti, "Venkov", vaiken-
haastattelusta 2 päivää mittien lehtien heti ryhtyessä lausumaan

mielipiteitään Staněkin esiintymisen johdosta. Kun lehti vihdoin katkaisi hiljaisuuden, tapahtui se vain sävyisän oikaisun muodossa Staněkin väitteiden johdosta, että hallitus on ollut toimeton maatalouspulan lieventämissäasiassa.

Mikäli asiantuntevalta taholta olen kuullut on asianlaita sellainen, että Staněkillä on sangen suuri arvovalta puolueessaan. Sen hän on saavuttanut sillä, että hän jo ennen Itävalta-Unkarin hajoamista yhdessä viimeisistä kaksoismonarkian parlamentin istunnoista julkisesti vaati tshekeille ja slovakeille oikeutta oman valtion muodostamiseen. Näin ollen on hänen suhteensa oltu varovaisia puolueen toimikunnan hiljakkoin pitämässä kokouksessa eikä koko hänen aikaansaamastaan jupakasta lausuttu sanaakaan julkisuuteen annettussa kokouksen päätöslauseessa. Odotetaan parlamentin kokoontumista, jolloin on näytettävä, mikä mahti Staněkillä edelleen on sekä puolueessaan että eduskunnan muissa puolueissa.

Muuten Staněk on itse turmellut mahdollisuutensa päästä hallitukseen. Hän oli itsenäisyyden ensi vuosina pari kertaa hallituksen jäsenenä, mutta oli osoittautunut aivan sopimattomaksi ministeriksi. Hän ei ollut aikaansaanut mitään. Kun yleinen maareformi pantiin toimeen, oli Staněk rikastunut yleistä huomiota herättävässä

määrässä. Muutamat tätä kysymystä hoitavat poliitikot olivat näet voineet sen yhteydessä suorittaa valonarkoja, mutta hyvin tuottavia liiketoimia. Tämän jälkeen kerrotaan tasavallan presidentin kieltäytyneen antamasta kättä Stanškille.

Mitä Stanškin arvosteluun Benešistä tulee, on luonnollista, että mies, joka yli 14 vuotta on ollut yhtämittaa ulkoasiain johdossa, on aikaa myöten saanut paljon kadehtijoita ja vihamiehiä. Väite, että Beneš ei tekisi selkoa poliittisista tilanteista ja toiminnastaan, ei kuulu pitävän paikkaansa. Ministeri Beneš saapuu aina, kun jotain tärkeämpää on tapahtunut, ulkoasiain valioikeuteen antamaan yleiskatsauksen kaikesta ja vastaamaan hänelle tehtyihin kysymyksiin.

Tämä Stanškin hyökkäys kuuluu muuten olevan leikkitekoa siihen parjauksen kampaan verraten, mikä pari vuotta sitten toiseen pantiin Benešia vastaan. Silloin vastustuspuolueitten lehdissä m.m. suorastaan syytettiin Benešia hänelle uskottujen miljoonien hävittämisestä tai käyttämisestä omiin tarkoituksiin.

Valtiollinen tilanne on kaikesta poliittisesta kannujenvälämisestä huolimatta lehdistössä sikäli selvä, että hallitus tulee toistaiseksi jäämään paikalleen. Ainoa mahdollisuus olisi, ettei mi-

kaan poliittinen hallitus uskaltaisi ottaa vastuulleen virkamiesten palkkain alentamista edelleen, mikä asia on herättänyt suurta suutumusta virkailijain keskuudessa ja vilkasta keskustelua lehdistössä. Tällöin astuisi virkamieshallitus nykyisen tilalle. Kuvaaavaa on, että esim. sosialistit vastustavat palkkojen alentamista; korkeampien virkailijain palkkojen alentamisesta nimittäin ei heidän mielestään olisi sanottavaa tulosta ja pienten virkailijain palkat ovat jo nyt palkkatason liepeillä. Agraarit tietysti katsovat, että palkkoihin on ensi käessä koskettava ja oikein tuntuvasti. Puhutaan aina 15 % asti käyvästä alennusehdotuksesta heidän taholtaan.

Viime torstaina hallitus kokoontui ensi kerran kesäloman jälkeen ja sen kokouksessa keskusteltiin ensi sijassa tulevan vuoden menearviossa olevan n. 800 miljoonan kruunun vajauksen täyttämismahdollisuuksista. Rahaministeri selitti, että 100 miljoonaa saataisiin kokoon menojen supistamisella, mutta että loput olisi otettava virkailijain palkoista, joita olisi vähennettävä 8 - 10 prosentilla. Jonkunlaiseksi korvaukseksi ajottaisiin kerkotassa alentaa jollakin pisteellä. Sosialistiministerit asettuivat kuitenkin niin jyrkästi vastustamaan palkkain alentamista, että kysymys lykättiin ministerivaliokuntaan edelleen pohdittavaksi.

Valtion virkamiehet eivät puolestaan ole suhtautuneet palkkakysymykseen niin rauhallisesti kuin heidän virkaveljensä eräissä maissa. Ammattiyhdistysten keskusteluyhdistys, jonka takana on 160.000 virkailijaa, on päättänyt ryhtyä asiaan alemman palkkausluokan puolesta. Se on eilen pitämässään kokouksessa hyväksynyt päätöslauselman, että palkkain alennukseen on ryhdytty vain agraari- ja teollisuuspuolueitten toivomusten toteuttamiseksi, vaikka löytyy muita mahdollisuuksia valtion tulo- ja menoarvion vajauksen täyttämiseksi. Valtion virkamiesten toimeenpanokeskuslautakunta on kutsunut virkamiesliittoja lähettämään edustajansa kokoukseen kuluvan syyskuun 23 päivänä neuvottelemaan toimenpiteistä uhkaavan palkkainalennuksen johdosta. Kokoukseen ottaisivat osaa paitsi virkamiesten edustajia myöskin hallituksen jäsenet, hallituspuolueitten edustajat, edustuskamarin puhemiehet y.m. Keskustelujen tuloksien johdosta päätetään myöhemmin lopullisista toimenpiteistä.

Muista tärkeimmistä eduskunnassa esille tulevista kysymyksistä mainittakoon asuntolaki ja viljan hintatason tukeminen. Asuntokysymys on polttava, koska viime vuosina on rakennettu suhteellisesti liian vähän. Viljahintain vakaannuttamiseksi on rahaministeriö jo suostunut ehdottamaan 10 miljoonann kruunun rahasten pe-

rustamista. Agraarit vaativat kuitenkin 30 miljoonaa.

Päähämö on kuitenkin keskeytyvä budjetin vajaukseen.

On ehdotettu uutta pääomatulo- ja kuponkiveroa, liikkeiden ministeriöiden, kuten esim. unificatio- ja elintarveministeriöiden lakkauttamista ja toisten yhdistämistä, kuten posti- ja kulkulaitosministeriöiden sekä sisä- ja terveydenhoitoministeriöiden, valtionvelan konverteoimista, virkamieskunnan vähentämistä ja virastojen työtehon lisäämistä, avustusten lopettamista pankeille ja osuusliikkeille, liiallisen ulkoedustuksen lakkauttamista, eduskunnan virkakoneiston yksinkertaistuttamista y.m. Näistä kaikista ei kuitenkaan ole eräytyvä 800 miljoonaa, joten virkamiesten nähtävästi loppujen loppuksi on suoritettava suurin osa vajauksesta.

Hallitukselle on nyt tärkeintä saada tulo- ja menoarvio ensi vuodeksi laadituksi muotoon, joka tyydyttää sitä kannattavaa puolue ryhmää. Jos tämä sille onnistuu ja etenkin jos se saa virkamiesten palkka-asian järjestetyksi tyydyttävästi, on sen asema varma pitemmäksi ajaksi. Muussa tapauksessa sille voi sattua aina eroon johtavia ikävyöksiä parlamentin kokoonnuttua ensi kuun alussa.

Praha, syyskuun 22 pnä 1932.

J. Kysymä

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. no 6.

Aasianhoitaja Nyyssönen.

15/9 1932.

Syyskuun 16 pná 1932.

No 588.

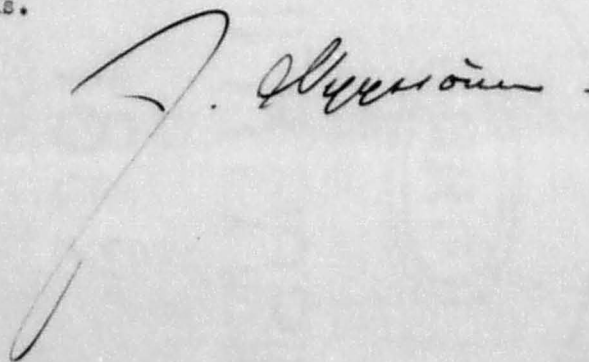
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
7	326 ae.	10. 11. 32
20/9. 32		
5	C28	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää tiedoitukseni no
6, joka sisältää :

Käynti ministeri Benešin luona.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakautus.

Herra

Vapaaherra A.Yrjö-Koskinen,

Suomen Ulkoasiainministeri,

y.m., y.m., y.m.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 6.

P r a h a s s a 15 p:nä syys kuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ	
7 326 he. i-82	
20/9.32	
5	C28.

Asia: Käynti ministeri Beneš'in
luona.

Ministeri Beneš saapui kesälomaltaan toissapäivänä Prahaan muutamiksi päiviksi ennen lähtöään Geneveen. Kiirehdin niin ollen ilmottautumaan hänen puheilleen ja sain kutsun tänään kello 11 saapua ulkoasiainministerin luo.

Ministeri Beneš otti minut vastaan mitä ystävällisimmmin. Hänellä tuntuu olevan luonnolliset lahjat saada luonaankävijat tuntemaan itsensä kuin vanhan tutun seurassa. Puhe kääntyi tietysti vähitellen "Marie"-asiaan, josta ministeri näytti olevan paremmin perillä kuin sekä kansliapäällikkö että poliittisen osaston päällikkö, joiden kanssa ennenmin olin koettanut puhua asias-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. lle.
 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
 3) Ei tiedoituksiin.
 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

ta, mutta jotka olivat vain kehoittaneet minua kääntymään asianomaisen esittelijän puoleen. Ministeri Beneš sanoi keskustelleensa asiasta ministeri Holstin kanssa Genevessä. Selitin hänelle, että asia täältäpäin katsottuna on mitätön juttu pienestä salakuljetuslaivasta, josta eivät lehdet tiedä tuskin mitään, yleisö sitä vähemmän. Meillä se taas on hyvin tärkeä kysymys. Me olemme juuri poistaneet kieltolain ja koetamme nyt päästä salakuljetuksesta. Koko maa on kiinnostettu siitä, että salakuljetusalukset lopultakin saataisiin poistetuiksi Suomen läheisyydestä. Lehdet kirjoittavat tästä asiasta ja yleisö seuraa kysymystä. Ja kun tällöin helpos- ti näyttää siltä, kuin Tšhekkoslovakia puolustaisi salakuljettajien puuhia, niin siitä koituu vahinkoa Tšhekkoslovakian nimelle ja sen lipulle maassamme.

Ministeri sanoi täydellisesti käsittävänsä tämän ja hänen sekä koko maan intressissä on kerrassaan lopettaa tällainen merenkulku. Mutta asian juriidinen puoli on toistaiseksi Suomea vastaan. Tšhekkoslovakia ei tahdo, että tästä on tuleva ennakkotapaus ja että vasta tapahtuu sellaista muitten maiden viranomaisten toimesta. Ministeri tahtoi kuitenkin vielä puhua juristien kanssa siitä, miten asia voitaisiin järjestää. Nyt hän antaa vain vakuutuksensa

halustaan tehdä kaiken voitavansa sekä seuraavan neuvon: Asiaa on pitkitettävä, "il faut trainer l'affaire", kuten hänen sanansa olivat, yhä enemmän. Täten salakuljettajat pysyvät epätietoisuudessa ja pelon vallassa eivätkä uskalla hievahtaa. "Ja jos "Marien" omistaja ilmestyy korvausvaatimuksilla, niin ajan hänet ulos! Tässä on kysymyksessä vain saksalaiset viinanviejät, jotka ovat hankkineet Tšekkoslovakian kansalaisen bulvaanikseen. Selitin, että "Marien" todelliset omistajat ovat virolaisia, samoin sen koko miehistö. Selitin myös, miten tällainen bulvaanin hankkiminen ja maksaminen tapahtuu.

Ministeri Beneš teki muistiinpanoja ja vakuutti vielä ottavansa asian esille ensi tilassa. Pysin ministeriä vielä ottamaan huomioon sen moraalisen vaikutuksen, jonka "Marien" pidätys oli aikaansaanut. Meri, joka ennen oli vilissyt salakuljetusaluksia, oli tämän tapauksen jälkeen ollut vapaa niistä. Jos nyt salakuljettajat huomaisivat, että heidän etunsa eivät olekaan vaarassa, niin alkaisi salakuljetus uudelleen. Onpa "Dalibor" niminen laiva jo matkalla 70.000 litraa lastinaan. Selitin, että kauppaosasto on luvannut tehdä voitavansa estääkseen "Daliborin" matkan ja ju-

listaa se suojattomaksi, jos se lähtee Suomeen päin. Samoin oli kuitenkin edeltäpäin ilmoitettu Tšekkoslovakian hallitukselle "Marien" aiotusta pidätyksestä ja vasta sitten oli pidätys tapahtunut. Jos olisi vielä odoteltu, olisi ollut liian myöhäistä, koska jo nyt oli laivasta myyty yli puolet lastista. Ministeri vielä kerran vakuutti, että Tšekkoslovakian taholta tullaan tekemään kaikki, mitä voidaan, asian ratkaisemiseksi ja hyvien välien ylläpitämiseksi. Suomen kanssa.

Katsoin olevan syytä samalla kertaa huomauttaa ministeri Benešille vaikeuksista, joita tuontimme tänne on kohdannut. Selitin, ettemme voi toivoa kauppabilanssimme muuttuvan edulliseksi nykyoloissa, mutta että toivomme sen pienen tavaramäärän, mikä meiltä tuodaan maahan, päästettävän rajan poikki esteettä. Lisäisin, että viime aikoina kuitenkin on suhtauduttu suosiollisemmin tuontimme. Samalla mainitsin, että on tarkoituksena valtuuttaa Suomen hallitus ryhtymään vastaaviin restriktiivitoimenpiteisiin maitten suhteen, jotka Suomen viennille asettavat esteitä.

Ministeri selitti syyn, miksi nykyiseen järjestelmään on ollut pakko ryhtyä. Hänen selityksensä oli sama, minkä jo

viime raportissani esitin. Mutta hän lisäsi, että aikoo ottaa asian puheeksi asianomaisten kanssa siinä mielessä, ettei Suomen tuonti vasta joutuisi kärsimään. Ensi vuonna, hän oli vakuutettu, ei näitä rajoituksia enää tarvittaisi. Hän näytti uskovan pulakauden loppumiseen siihen mennessä.

Puheen kääntyessä yleispolitiikkaan ministeri Beneš alleviivasi pienten maiden yhteistoiminnan tärkeyttä. Ennenkuin sellainen saadaan aikaan, eivät pienet maat saa ääntänsä kuuluville. Suurvalloilla on omat poliittiset pyrkimyksensä ja riitansa, jolloin pienet joutuvat niiden jalkoihin. Ja historia osoittaa, miten suurvaltat ajaessaan etujaan, käyttävät pieniä hyväkseen julistautuen pienten valtain suojelijoiksi j.n.e., samalla kuitenkin ajaen omia etujaan.

En voinut olla kysymättä ministeri Benešin mielipidettä täällä suurta huomiota herättäneestä Saksan ja Ranskan noottienvaihdosta varustusasiassa ja sen vaikutusta aseistariisumiskonferenssin menestykseen. Ministeri Beneš vastasi, ettei se tule vaikuttamaan sanottavasti. Konferenssi on työskentelevä kuten ennen. Jos Saksa jää pois, on tämä sen oma vahinko. Sillä se ei asiaansa paranna. "Mutta koettakoon asestautua", ministeri lisäsi,

"silloinpahan nähdään". Ministeri muuten sanoi hyvin käsittävänä Saksan vaatimuksen. Onhan tarkoituksena, että yleinen aseistuksen vähennys aikaansaadaan, mutta tätä asiaa voidaan ajaa vain Genevessä.

Kysyin vielä, oliko amerikkalaisen yleisesikuntapäällikön kenraali Mac Arthurin matka Euroopassa ja hänen tänään päättynyt käyntinsä Prahassa yhteydessä aseistariisumispuuhun kanssa. Neues Wiener Journal nimittäin tiesi kertoa, että kenraali matkustaa Euroopassa tutustumassa sotaväen uusinta järjestelyä ja lähinnä jalkaväkeen sijoitettuja konekivääriosastoja y.m. sentapaista. Ministeri Beneš selitti matkan tarkoituksena olevan tutustumisen Euroopan oloihin aseistariisumiskysymyksen ja presidentti Hooverin ehdotuksen yhteydessä ja että hänellä oli ollut pitkä keskustelu kenraali Arthurin kanssa asiasta.

Omituista muuten on, miten kiinnostettu kenraali oli sotaväen harjoituksista, joita erikoisesti järjestettiin hänen kunniaksensa. Näissä esitettiin jalkaväen hyökkäystä tankkien avustuksella tykistörykmentin tukena. Sitä paitsi tarkasti kenraali moottoripatteria ja sotaopistoa ynnä lopuksi lentojoukkoja uusimpine ko-

neineen sekä lentotehtaita. Kenraalin kunniaksi suoritettiin monenlaisia liikkeitä ja tempuja ilmassa. Siis sangen paljon nähtävänä aseitteneupistumatkoilla olevalle kenraalille. Ihmekö siis, että moni seikka ministeri Benešin ilmoituksen mukaan oli selvennyt amerikkalaiselle, jotka yleensä eivät tiedä paljon Europasta ja sen oloista.

Lopuksi ministeri Beneš vakuutti Tšekkoslovakian suurta ystävyyttä Suomea kohtaan jo ajoilta ennen sotaa, jolloin oli seurattu Suomen taistelua tsarismia vastaan suurella myötätunnolla.

Praha, syyskuun 15 p:nä 1932.

J. Beneš

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. no 5.

Asiainhoit. Nyyssönen.

8/9 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM. I. A.
PRAHA II.

Syyskuun 8 pnä 1932.

No 565.

DOKUMENTY		
6/326/10.1.32		
12/9.32	10	1
5	OSASTO	ACIA
	5	28

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää tiedoitukseni nro 5, joka sisältää :

Tilanne Tšekkoslovakiassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

J. Kytöläinen

Herra

Vapaaherra A. Yrjö-Koskinen,
Suomen Ulkoasiainministeri,
y.m., y.m., y.m.

Salainen.

P r a h a

SSA OLEVA LAHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 5.

P r a h a ssa 8 p:nä syys kuuta 1932.

OSASTO	
61326/ae	
12/9.32	No
OSASTO	
5	C28

Asia: Tilanne Tšekkoslovakiassa.

Yleinen maailman pula on voimakkaasti vaikuttanut tämän maan elämään, mutta taistelua kriisin seurausten lieventämiseksi käydään tiukasti ja toivottavasti menestyksellä. Tilanne ei ole valoisaa. Viimeisten tilastojen mukaan oli tuontienemmys vuoden 6 ensimmäisen kuukautena 465 miljoonaa kruunua kauppabilanssin viime vuonna samana aikana ollessa 925 miljoonalla aktiivinen. Ero on huomattava ja riippuu se suurimmaksi osaksi viennin pienenemisestä. Tšekkoslovakia on pääasiassa teollisuusmaa ja nykyisen tullimuurisysteemin välitessä kautta maailman sen tuotteiden vienti käy päivä päivältä vaikeammaksi.

Seurauksena viennin supistamisesta on ollut vastaava

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. ll.
- 2) Tavallinen ja lisäksi ll.
- 3) Ei tiedoituksiin. ll.
- 4) Ei tiedoituksiin, mutta ll.

työn vähennys tehtaissa ja työttömyyden lisääntyminen. Niinpä työttömien luku heinäkuun lopussa oli 465.000 oltuaan samana ajankohdana viime vuonna 211.000, v.1930 77.000 ja v.1929 vain 33.000. Nämä luvut puhuvat selvää kieltä. Esimerkkinä siitä miten maan tärkeimmillä teollisuuden aloilla on toimintaa supistettu, mainittakoon, että Škoda Werke, suuri rauta- ja konetehtasyhtymä, joka valmistaa kaikenlaisia koneita, jättiläisturbiineista, silloista, tykeistä ja vetureista autoihin ja separaattoreihin asti, on ollut pakotettu vähentämään työläistensä luvun 19.000:stä 9.000:een. Samoin Pilsenin maailmankuulu olutpanimo, jonka valmistukset ovat tarkoitettut sekä koti- että ulkomaankulutusta varten, on vapauttanut kolmanneksen työläisistään. Porsemiini-, lasi-, kutomo-, ja nahkateollisuudet ovat samoin syvässä depressiikaudessa. Maan korkeilla tullimuureilla suojattu autoteollisuus on vähentänyt tuotantoansa lähes puoleen. Hiilituotanto kärsii luonnollisesti tuntuvasti teollisuudessa vallitsevasta pulasta. Ainoastaan puuteollisuudessa toivotaan parannusta syksyyn mennessä sen johdosta, että rakennustoiminta on vilkastumassa yleisen asuntotarpeen takia.

Maatalouden alalla eivät olot ole paljon valoisammat. Tavallista runsaampi sato on kyllä parantanut tilannetta, mutta hintain ollessa perin alhaiset, ei tästä ole vastaavaa hyötyä maanviljelijöille. Hallitus on kyllä ryhtynyt toimiin asiantilantauttamiseksi. Niinpä se on myöntänyt 207 miljoonaa kruunua vil-

jan oston ja perustanut viljasyndikaatti nimisen laitoksen viljan tuonnin rajoittamiseksi vähimpään mahdolliseen ja täten kotimaisen tuotannon myyntimahdollisuuksien lisäämiseksi. Onko syndikaatin toiminnasta oleva hyötyä, sen on tulevaisuus osottava. Täällä epäillään sen tehokkuutta. Joka tapauksessa on laitos alkanut toimintansa kieltämällä kaiken vehnän tuonnin syyskuusta läntien toistaiseksi ja määrämällä, että kotimaista vehnää on poikkeuksetta sekoitettava ulkomaalaiseen jauhettaessa.

Kriisi ei ole voinut olla vaikuttamatta raha-asioihin. Niinpä ovat pankit miltei kautta maan olleet vaikeuksissa. Ainoa pelastuskeino oli vihdoin osakepääoman pyyhkiminen joskus aina puoleen määrään. Tämä oli radikaalinen toimenpide, mutta ainoa mahdollinen, sillä sen kautta on pankkien ja yleisen raha-asian tila saatu tervehtymään. Yleisö onkin suhtautunut tähän "Bankenbereinigung"iin rauhallisesti, tietäen, että jotain tämän tapaista täytyi tulla. Seurauksena onkin ollut yleisen luottamuksen herääminen rahamaailmassa ja mahdollisuus korkokannan laskuun. Tätä radikaalista leikkausta pidetään asiantuntevissa piireissä yhtenä suurimmista teoista maan raha-asiainhistoriassa ja katsotaan sen koituvan ilmeiseksi kunniaksi finanssiministerille.

Tällaisissa oloissa on tietysti kruunun kurssi ollut vaarassa seurata Suomen markan y.m. esimerkkiä. Ettei näin ole tapahtunut, johtuu hallituksen voimakkaista ja jyrkistä toimenpi-

teistä. Kun viime vuoden lopulla deviisivarasto valtiopankissa alkoi erveluttavasti vähetä johtuen etupäässä siitä, että Tšekkoslovakian naapurimaat ja sen tärkeät ostajat Saksa, Itävalta, Unkari ja Kreikka toinen toisensa jälkeen kielsivät deviisejä tuonnille Tšekkosloviasta, niin hallitus julkaisi tammikuussa määräyksen devisikomision muodostamisesta, sekä samalla luettelon tavaroista, joita vain tämän komision luvalla sai tuoda maahan. Näin joutui noin kolmas osa tulliluettelossa mainituista kauppatavaroista tuontiin nähden riippuvaksi deviisikomision päätöksistä. Huomattavaa on, että tämä komisio samalla kertaa myöntää sekä tuontiluvan että deviisit^{maksamiseen}tuonnin luetteloa täydennettiin kevään kuluessa parikertaa ja kun hallitus katsoi, että oli pakko ryhtyä vielä jyrkempiin toimenpiteisiin, niin annettiin viime elokuun 8 päivänä uusi määräys, jossa lueteltiin tällä kertaa tuontiluvasta vapaat kauppatavarat, koska tuontiluvanalaisten luku nyt nousi kahteen kolmannekseen tulliluettelon nimikkeistä.

Nämä määräykset ovat maahantuottajien taholta tietysti herättäneet vissiä tyytymättömyyttä. Etenkin teollisuuden harjoittajat, jotka käyttävät ulkomaalaisia raaka-aineita, kuten esim. kutomot, joutuvat ikävään asemaan, kun heidän ulkomailta ehkä saamansa tilaukset jäävät riippuvaisiksi deviisikomision tuontiluvasta valmistusaineille. Mutta yleensä on alistuvasti otettu vastaan määräykset, joiden tiedettiin olevan välttämättömät.

kaupanteko Tshekkoslovakian kanssa on mahdoton, sillä täällä asetetaan sellaisia vaikeuksia tuonnille, ettei mitään voida aikaansaada. Koska Tshekkoslovakia kuitenkin on yhtä riippuvainen Unkarista kuin tämä Tshekkoslovakiasta - mainittakoon esimerkkinä vain että keisarikunnan ajoilta sekä Budapestin että Wienin lämpö- ja kaasulaitokset ovat konstruoidut Böömin ruskeilla hiilillä käytettäväksi, eivätkä ne voisi ilman tätä mitenkään tulla toimeen. -

niin allekirjoitettiin äskettäin kummankin maan välillä kompensatiosopimus. Sen mukaan Tshekkoslovakia saa viedä Unkariin noin 11 miljoonan kruunun arvosta puutavaraa, porseliinia, lasia, sanomalehtipaperia, kankaita ja kenkiä. Unkari puolestaan saa tuontiluvan 150 vaunulastille viinirypäleitä, 250 vaunulastille luumuja, 200 omenia, 300 vesimeloneja j.n.e. sekä 10.000 hl:lle viinejä, samoin noin 11 miljoonan kruunun arvosta. Toissa päivänä tehtiin uusi samansuuntainen sopimus.

Edellämainitun sopimuksen yhteydessä ulkoasiainministeri Beneš antoi haastattelun budapestiläiselle lehdelle "UJSAG", jossa hän alleviivasi naapurimaitten yhteenkuuluvaisuutta ja tullimuuripolitiikan lyhytnäköisyyttä. Haastattelun kannit Unkarille osotetut sanat eivät merkitse uutta poliittista suuntaa, ilmoitettiin ulkoasiainministeriössä. Tällaisena ajankohtana ja juuri ennen Stresan konferenssia annettuna, on haastattelua kuitenkin pidettävä symptomattisena. Ministeri Beneš hän oli ja on yhä kesälomalla maaseu-

dulla, joten hän ei olisi tarvinnut lausua mitään koko sopimuksen johdosta, joka tehtiin hänen poissaollessaan pääkaupungista.

Täällä odotetaan nykyisin kriisikauden loppua. Suurkaupunkien pörseissä tapahtunut hausse on aikaansaanut optimismia myös Prahan pörseissä. Viime aikoina ovat arvopaperien kurssit nousseet huomattavasti. Lehdet ennustavat siis yleisesti parempien aikojen alkua. Toivokaamme, etteivät ne erehdy.

Praha, syyskuun 8 pnä 1932.

A. Lehtinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön raportti no 4.

V.a. Asiantunt. Ruuskaneu.

2/4 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM. I. A.
PRAHA II.

Huhtikuun 7 pnä 1932.

No 207.

U. KOVÁČEK	
5 926 ke.	32
11/4. 32	
5	C 28

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää tiedoitukseni
no 4, joka sisältää:

Mäntsälä.

Vastaanottaa, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus.

K. Nuorteva

Herra

Vapaaherra A. Yrjö-Koskinen,
Suomen Ulkoasiainministeri,
y.m., y.m., y.m.,
Helsinki.

P r a h a S S A O L E V A L A H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 4.

P r a h a s s a 7 p:nä huhti kuuta 19.32.

5 326 ke.	82
11/4.32	
5	028

Asia: Mäntsälä.

Yleisenä huomautuksena voidaan sanoa, että Mäntsälän tapaukset herättivät täällä suuressa yleisössä ilmeisesti vähemmän huomiota kuin aikoinaan Lapuan liikkeen ensimmäinen aktiivinen esiintyminen talonpoikaismarsseineen. Henkilöistä, joita olen tavannut, perin harva on ottanut puheeksi tapahtumat edes niiden aktuellina ollessa. Jokunen, joka jotain kysyi, tuntui olevan siinä käsityksessä, että kysymyksessä oli tälläkin kertaa demonstratio. Sen käsityksen sanoivat kysyjäni saaneensa radiouutisista. Eräissä lehdissäkin - kuten esim. NARODNÍ POLITIKASSA - olivat ensimmäiset uutiset otsikoidut "mielenosoitus sosialisteja vastaan", tai siihen tapaan. Tätä käsitystä en katsonut olevan syytä ruveta oikaisemaan. Omasta alotteestani en liioin katsonut olevan syytä ottaa näitä asioita puheeksi, kun ei mitään pakoittavaa syytä ilmaantunut, koska arvelin itsellemme olevan edullisempaa, että niihin mahdol-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. lle.
 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
 3) Ei tiedoituksiin.
 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

lisimman vähän huomiota kiinnitettäisiin. Sanomalehdistö kylläkin seurasi vilkkaasti tapahtumia, sisältäen päivittäin uutisia ja kuvia, julkaisipa yksi ja toinen lehti kirjoituksiakin, joissa etupäässä käsiteltiin Lapuan liikkeen historiaa johdantona päivän tapahtumiin. Sekä uutiset, että kirjoitukset yleensä olivat asiallisia ja, kommunistilehtiä lukuunottamatta, huomasi pyrkimyksen pysyä mahdollisimman objektiivisina. Joku poikkeus myös esiintyi, mutta en katsonut niiden aiheuttavan oikaisuja lähetystön taholta. Asianomaisten lehtien oman suhtautumisen voi selvemmin huomata otsikoista sellaisista kuin "fascisti-putshi", "kapina", j.n.e toiselta puolen ja "talonpojat kommunisteja vastaan", "nousu", "sosialistivastainen demonstratio" toiselta puolen.

Tasavallan presidentin esiintymisen huomasi herättävän sympaattista vastakaikua. Kun tuli tieto Lapuan liikkeen toiminnan kieltämisestä, huomasi esim. saksankielisessä lehdistössä sellaisia otsikoita kuin: "Finnlands Hindenburg setzt die Putschisten matt".

Liike- ja talousmaailmassa ei huomannut ainakaan mitään suurempaa levottomuutta. Liikeasioista lähetystön ja asianomaisten intresanttien välillä täällä puhuttiin ja niitä järjesteltiin aivan kuin mitään niihin vaikuttavaa ei olisi tapahtunut, eikä olisi tapahtumassa.

Sen, että suuri yleisö ei erikoisemmin suurta huomiota tapahtumiin kiinnittänyt, voidaan selittää johtuvan ensiksikin siitä, että, kuten ylempänä jo viitattiin, yleinen käsitys ainakin aluksi näytti olevan se, että oli kysymyksessä vain demonstratio. Sitteemmin taas, kun uutisissa näkyi otsikkoja "kapina", "putshi", "aseellinen nousu", j.n.e., uutiset yleensä vaikuttivat siitä, että hallitus täydellisesti hallitsi tilanteen. Toisekseen täällä on jo niin totuttu naapurimaista päin kuulemaan kaikenlaisista "putsheista", että ne eivät sinänsä erikoi-

semmin hälyyttä. Lisäksi on näinä aikoina ollut esillä monia tätä maata paljon lähemmin koskevia asioita, kuten kauppakonfliktit, valtiolaina, Saksan presidentin vaalit, Tonavanliittosuunnitelma, y.m., jotka ovat huomion poisvetäneet vähemmän läheisistä asioista.

K. R. R. R.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C28.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön refs. no 3.

Asiainhoitaja Ruuskonen.

18/2 1932.

Helmikuun 18pnä 1932.

No 94.

3/325 he. 1932		
24/2.32	2	LII
RHKA	OSIA	ASIA
5	C28.	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää tiedoitukseni
no 3, joka sisältää:

Nonagressiosopimukset Sovietin kanssa.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus.

K. Murskaev

Herra

v. t. Ulkoasiainministeri A. Kukkonen,

Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L A H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 3.

P r a h a s s a 18 p:nä helmi kuuta 1932.

ULKOAS MINISTÄRIÖ		
3/325/20. 32		
24/2.32	5	L.M.
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C28	

Asia: Nonagressiosopimukset

Sovietin kanssa.

Tapasin hiljakkoin Neuvosto-Venäjän tšekiläisen edustajan Aroseffin. Tämä huomattavalla mielihyvällä heti otti puheeksi vasta allekirjoitetun nonagressiosopimuksen Suomen kanssa. Kysäisin miten hän arveli neuvottelujen Rumanian kanssa kehittyvän. Aroseff vastasi henkilökohtaisesti epäilevänsä sopimuksen syntyä, vaikkakin arveli Ranskan ja Puolan koettavan painostaa Rumaniaa. Seikka, josta sopimuksen syntyminen tai syntymättömyys riippuu on Bessarabian kysymys. Rumania koettaa saada Venäjää tunnustamaan Bessarabian kysymyksen lopullisesti ratkaistuksi. Venäjä taas haluaa, sanoi Aroseff, että koko kysymystä ei millään tavoin kytketä nonagressiosopimukseen. Luonnollisesti Venäjä ei halua tunnustaa Bessarabian kysymystä ratkaistuksi, eikä siihen nähden sitoa käsiään, vaan haluaa pidättää itselleen vapauden saada rauhenomaisin keinoin muutos nykyiseen tilanteeseen.

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. ll.
- 2) Tavallinen ja lisäksi ll.
- 3) Ei tiedoituksiin. ll.
- 4) Ei tiedoituksiin, mutta ll.

Jonkunverran aikaisemmin, eli heti sen jälkeen kun oli tullut tieto puolalais-venäläisen nonagressiosopimuksen parafoimisesta, keskustelin Puolan täkäläisen sotilas-asiamiehen kanssa samasta asiasta ja sanoi tämä, että Puola tulee lykkäämään sopimuksen allekirjoittamisen siksi, kunnes käy selville, syntyykö samanlainen sopimus Sovietin ja Rumanian välillä. Rumaniaa ei Puola tahdo jättää yksinään, vaan katsoo, että sitä on tuettava.

Viimeksi oli minulla asiasta puhetta Rumanian täkäläisen lähettilään Enandin kanssa. Kun sanoin, että nonagressiosopimuksen ratifiointi Suomen taholta jää riippuvaksi siitä, syntyykö samanlaiset sopimukset Sovietin ja sen muiden läntisten naapurien välille, pani ministeri Enandi näköjään suurella tyydytyksellä tämän merkille. Hän painosti erikoisesti kuinka tärkeätä ja hyödyllistä olisi, että Venäjän naapurit solidarisuudellaan tukisivat toisiaan. Näin voitaisiin Venäjään nähden saavuttaa paljon parempia tuloksia. Muutoin ministeri Enandi piti jo selvänä, että nonagressiosopimusta ei Rumanian ja Venäjän välillä saada syntymään. Rumania asettaa ehdoksi nykyisten rajojen tunnustamisen ja siis myös Bessarabian tunnustamisen kuuluvaksi nykyisten Rumanian rajojen sisäpuolelle, mihin Venäjä taas ei halua suostua. Rumania ei voi missään tapauksessa, vakuutti Enandi, vapaaehtoisesti luopua Bessarabiasta, joka sekä historialtaan että valtavalla kansallisuusenemmistöltään on rumonialainen. Tarvitsematta tehdä suoraa kysymystä, sain puheenkänteillä Enandin antamaan vastauksen kysymykseen, miten Puola ja Ranska asiaan suhtautuvat. Enandin käsitys oli, että nämä vallat eivät tule painostamaan vakavasti Rumaniaa uhraamaan Bessarabiasta, vaikka niiden toivomus onkin, että sopimus Rumanian ja

Venäjän välillä syntyisi. *) Raukeavan nonagressiosopimuksen tilalle Bhandi sanoi itsellään olevan toisen suunnitelman. Jo nelisen vuotta sitten teki hän esityksen, jonka tarkoituksena oli alottaa pikku-Ententen maiden yhdenmukainen, lähen-tyvä politiikka Neuvostovenäjään päin. Alote saavutti Ruma-nian silloisen ulkoasiainministerin Titulescun täyden kannatuksen ja hyväksyivät suunnitelman niin Beneš kuin Jugosla-viankin hallitus. Neuvostovenäjä piti tunnustaa de jure. Kun hyväntahdon ilmaisuilla pikku-Ententen taholta olisi saatu suotuisempi mieliala syntyneeseen Venäjällä, olisi alotettava, ja voitaisiin parannilla edellytyksillä alottaa, neuvottelut keskisistä kysymyksistä. Olisi myös hankittava kosketus ja mi-käli mahdollista saatava aikaan yhteistyö tässä suhteessa myös Puolan, Baltian maiden ja Suomen kanssa. Valitettavasti sitten, hallituksen vaihduttua Rumaniaassa ja monarkki dikta-tuurin toimeenpantua Jugoslaviassa tämän jo alullepannun politiikan aktiivinen jatkaminen jäi silleen. Nyt se olisi uusittava. Suurin vaikeus on Jugoslavia. Kuningas Aleksan-teri, ollen ainoa slaavilainen /slaavilaista rotua oleva/ monarkki maailmassa, tuntee itsensä slaavilaisuuden symboo-likksi ja johtajaksi ja sällaisena hänelle on vaikeaa antau-tua tekemisiin bolshevikien kanssa. Ja näin ajattelee koko slaavilaismielinen slaavilainen maailma.

Tulkitsen Bhandin ajatuksenjuoksun siten, että hänen ehdottamallaan politiikalla, siis toiselta puolen Neu-

*) Tässä tahtoisin palauttaa muistiin Zaleskin viime joulu-kuussa senatin ulkoasiainvaliokunnassa pitämän puheen, jossa hän nimenomaan alleviivasi, että viideksi vuodeksi uudistettu liittolaisuussopimus Rumanian kanssa sisältää molempien mai-den rajojen keskinäisen suojelemisen.

vostovenäjää ystävällisellä politiikalla suostuttelemalla ja toiselta puolen antamalla sen huomata, että sen kaikki läntiset naapurit katsovat toistensa asiat Venäjän kanssa enemmän tai vähemmän yhteisiksi, tai ainakin pyrkivät samanaikaiseen ja samansuuntaiseen väliensä järjestämiseen Venäjän kanssa, kaikki saisivat toivomuksensa Venäjään nähden helpommin läpi - Bnandi erikoisesti havainnollistutti, mikä valtava tekijä yhteys Suomi, Baltia, Puola, pikku-Entente oikeinkäytettynä olisi - ja niinpä Rumaniaakin helpommin saisi Venäjän luopumaan vaatimuksistaan Bessarabiaan, ehkäpä vielä korvaamaan sodan aikana Venäjälle siirretyn Rumanian pankin kullan ja kuningasperheen kalleudet. Ymmärsin Bnandin vielä myös tahtovan sanoa, että nykyhetki olisi Venäjään nähden ehkä erikoisen otollinenkin, vaikka ei tahtomut kieltää Venäjän sisäisen tilan vuoksi päinvastaisen mahdollisuutta.

Yksi Bnandin aloitteen seurauksia lienee ollut myös Pikku-Ententen konferenssissa v.1928 tehty päätös yhdenmukaistuttaa Venäjän politiikkansa. Tätä päätöstä ja pikku-Ententen suhtautumista Venäjään esimerkiksi vuonna 1929, olen selostanut tiedoituksessani no 1 kesäkuun 15 päivältä 1929. Muuan toinen seuraus lienee ollut Rumanian aikomus perustaa lähetystö Helsinkiin noin 3 vuotta sitten. Lähettiläs jo nimettiin, mutta raukesi asia sitten, kuten tunnettua. Silloinen Rumanian Prahan lähetystön lähetystöneuvos sanoi minulle siihen aikaan, että oma lähetystö perustettiin Helsinkiin tarkoituksella kaattaa saada aikaan lähempi kosketus ja yhteisymmärrys Suomen kanssa Venäjän politiikassa.

K. R. Rauer

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: *D.*

OSASTO: *C28.*

ASIA: _____

Prahassa olevan lähetystön rap. no 2.

V.a. Asiamies. Ruuskaenen.

16/2 1932.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
VÁCLAVSKÉ NÁM. I. A.
PRAHA II.

Helmikuun 16 pnä 1932.

No 91.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
2/325pc. 82		
20/2.32		
PYKÄ	OSASTO	ALA
5	C28	

Herra Ministeri,

Ohellisena saan lähettää tiedoitukseni
no 2, joka sisältää:
Tshekkoslovakian ulkoasiainministeriö Kaukaisen Idän ta-
pantumista.

Vastaanottakas, Herra Ministeri, syvimmän
kunnioitukseni vakuutus.

K. Rönkä

Herra

v. t. Ulkoasiainministeri A. Kukkonen,
Helsinki.

Salainen.

P r a h a S S A O L E V A L A H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 2.

P r a h a s s a 16 p:nä helmi kuuta 1932.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
2/325 h. 1932		
20/2.32		LML
RYHMÄ	COAG.	ASIA
5	C28	

Asia: Tšhekkoslovakian ulkoasiainministeriö Kaukaisen Idän tapahtumista.

Käydessäni muissa asioissa ulkoasiainministeriön taloudellisen osaston sijaispäällikön, ministeriaalineuvos Štanglerin puheilla noin viikko sitten, tuli puheeksi myös tapahtumat Kaukaisessa Idässä ja Tšhekkoslovakian ulkoasiainministeriössä vallitseva käsitys niistä.

Tohtori Štangler mainitsi juuri kotiin palanneen Tšhekkoslovakian Shanghaiin konsulin lausuneen, että kaikki europalaiset Shanghaiissa varmaankin tervehtivät tyydytyksellä japanilaisten tuloa sinne tekemään lopun sietämättömästä kiinalaisesta rosvekomennosta siellä. Muiden, paitsi ehkä englantilaisten ja ameriikkalaisten yksityisten- ja kauppatavarain tuonti Shanghaihin on ollut perin hankalaa ja vaarallista, kun kiinalaiset "tullimiehet" saattoivat varastaa tai yksinkertaisesti ryöstää tavart tai osan niistä.

Tohtori Štangler kertoi ministeriössä vallitsevan käsityksen, että japanilaisten toimiin ja mantereelle etenemi-

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1.

- 1) Tavallinen. lle.
- 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
- 3) Ei tiedoituksiin.
- 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

seenkään, jos ne pysyvät vississä rajoissa, tuskin kukaan ulkopuolinen tulisi vakavasti puuttumaan. Amerikka todellisudessa näkee mieluummin, että Japanin expansio suuntautuu Aasian mantereelle päin, jolloin paine muuanne päin ja amerikkalaisten intressipiirien suuntaan helpoituu. Sovietin täkäläinen edustaja Groseff oli lausunut ministeriössä luulevansa japanilaisten yrittävän kehittää toimintaansa ei vain Mandshuriaan, vaan laajemmallekin. Venäjä toistaiseksi - Groseff oli sanonut -, tulee pysymään rauhallisena, mutta ei aijo sallia japanilaisten tunkeutua vissiä rajaa kauemmaksi.

Tshekkoslovakian ulkoasiainministeriössä kuitenkin arvellaan, että Venäjä ei ennenkuin vasta äärimmäisestä pakosta antaudu sotaan, varsinkaan Kaukaisessa Idässä. Syyinä on viisivuotissuunnitelma, kuljetusvälineiden riittämätön teho, talonpoikain bolshevikivastainen mieliala ja ehkä myös punaisen armeijan epäluotettavuus koetuksen hetkinä. Niinkauan kuin maassa vallitsee rauha, on venäläinen mielellään sotaväessä. Siellä saa hyvän muonan ja vaatetuksen ja sotilas on soviattivaltakunnassa eräänlainen herra. Mutta tämä mieltymys sotilaselämään varmaan tulisi pian sodan koettelemuksissa häviämään, varsinkin sellaisen sodan, kuin mitä sota Kaukaisessa Idässä ja sellaista valtaa, jonka sotilaallinen voimakkuus on tuntematon, mutta jonka voi aavistaa, tulisi olemaan. Voisi syntyä uusi "svoboda" punaisessa armeijassa ja sen seuraukset olisivat etukäteen selvät.

Japanilaiset ovat hyvin valinneet hetken, oli tohtori Štanglerin loppupäätelmä.

Eräälle tuntemalleni henkilölle oli Beneš kertonut, että bolshevikit lähettivät heti japanilaisten alettua liikehtimisensä sotajoukkoja Kaukaiseen Idään, mutta nämä pe-

rille tultuaan tekivät ilmiön, ruveten tappamaan upseera-
jaan. Uutta yritystä ei soviet-hallitus uskalla tehdä. Muutoin
ei ole selitettävissä, että se tyytyy vain katsojaksi, kun ja-
panilaiset miehittävät Mandshurian. Kertojani itse on erittäin
korkeassa ja vastuunalaisessa asemassa oleva henkilö, jonka
kertomuksen todenperäisyys on kaiken epäilyksen ulkopuolella.
Hän sanoi pitävänsä Benesin tietoja myös luotettavina, sillä
Benesillä yleensä on, erinomaisen vakoilija- ja tiedustelija-
kuntansa avulla, hyvin informoitu.

Tässä yhteydessä mainitsen, että tšekäläinen Ruma-
nien ministeri sanoi minulle pitävänsä äskeistä n.s.V a n ä k-
juttua*) pelkkänä "cochonnerie"na, jonka bolshevikit järjesti-
vät japanilaispelosta. Bolshevikit koettivat herättää nopeaa
mielialaa Japanissa, paljastamalla muka Japania vastaan punot-
tavia intriigejä ja manifeesteeramalla omaa ystävällisyyttään
ja lojalisuuttaan.

H. Ruuska

*) Kuten tunnettua, muuan bolshevikivirkamies ilmoittoi Tšheko-
slovakian Moskovassa olevan valtuuskunnan sihteerin Vanekin tä-
män muka suunnittelamasta teeskennellystä murhayrityksestä Ja-
panin Moskovan lähettilästä vastaan. Teolla muka tarkoitetta-
isiin saada sota syttyneen Japanin ja Venäjän välillä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: Cas.

ASIA:

Prahassa olevan lähetystön rap. no 1.

V.a. Asienhoit. Rauskanen.

13/2 1932.

Helmikuun 13 p:nä 1932.

No 84.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
1/325/10. 32		
17/2-32		101
Rikku		ACIA
5	C28	

Herra Ministeri,

Ohellisena seen lähettää tiedoitukseni
no 1, joka sisältää:

Tardieun puhe Kansainliitossa ja Tshekkoslovakian
lehdistö.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, syvim-
män kunnioitukseni vakuutus.

K. Ruuska

Herra

v. t. Ulkoasiainministeri A. Kukkonen,

Helsinki.

P r a h a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

RAPORTTI n:o 1.

Praha ssa 13 p:nä helmi kuuta 1932.

ULKOASIAMINISTÖ		
1325/10.11.32		
13/2.32	111	
RYHÄ	LUOKA	ALUE
5	028	

Asia: Tardieun puhe Kansainliitos-
se ja Tshekkoslovakian lehdistö.

Ranskan sotaministeri Tardieun Kansainliitossa esittämä suunnitelma on herättänyt vilkasta vastakaikua Tshekkoslovakian tšekkiläisessä lehdistössä.

N á r o d n í P o l i t i k a , merkittyään Englannin, Saksan, Amerikan ja Venäjän ranskalaisten ehdotusten vastustajiksi, väittää, että saatujen tietojen mukaan vallitsevampana Genevessä on tunne siitä, että Ranskan ehdotus tuli oikeaan aikaan ja että se tulee antamaan aseistariisumiskonferenssille voimakkaan herätteen.

V e n k o v , agraarien pääorgaani, pitää Ranskan esitystä käytännöllisenä. Lehti varustaa kirjoituksensa otsikolla "Kansainvälinen santarmi" ja katsoo, että se on ainoa mahdollinen askel sodan täydellistä poistamista kohti. Aseistariisuminen on mahdotonta, koska kukaan ei rehellisesti sitä toimeenpanisi. Jos seataisiin aikaan hyvin varustettu kansainvälinen

Jakelu (alempana olevien ohjeiden mukaan):

1

Lähetetty 13/II-32 1 kappale lähetystölle Geneveen.

- 1) Tavallinen. lle.
 2) Tavallinen ja lisäksi lle.
 3) Ei tiedoituksiin.
 4) Ei tiedoituksiin, mutta lle.

santarmisto, ei kenenkään tarvitsisi pelätä hyvinkään varustettuja sotaseikkailijoita.

Virallinen Československá Republika kirjoittaa, että Tardieun suunnitelmaa vastustavat ennenkaikkea kaikki ne, jotka kätkevät maailmanrauha-aatteesen taka-ajatuksia ja aseistuksen rajoituksessa näkevät vain keinoon salaisen aseistuksen avulla muutamana kauniina päivänä yllättää maailma ja ajaa pakolla läpi rauhansopimusten luoman tilanteen muuttaminen.

Ulkoasiainministeriön toimittama Prager Presse viittaa parlamenttienvälisen Liiton toimeenpanemaan muutamaa tutkimukseen ja katsoo sen olevan sopuosoitussa Ranskan suunnitelman kanssa. Lehti väittää, että aseistariisumiskonferenssi siten on saanut oikean pohjan neuvotteluille.

Kansallisdemokraattinen Národní Listy kirjoittaa myös asiasta yleisen suunnan mukaisesti, mutta on kirjoituksella omintakeisempi ja ylläsiteerattujen lehtien kaavasta poikkeava sisältö. Kirjoittaja, tri Kramář, katsoo, että Ranska on kerrassaan mestarillisella tavalla käsittänyt tilanteen. Ehdotus kansainvälisen puolustusvoiman luomisesta on ranskalaisen politiikan parhaita shakkivetoja. Ranskalle ehdotus ei ole uusi. Komissionissa, joka v. 1919 Wilsonin johdolla neuvotteli Kansainliiton säännöistä, kävi ranskalainen edustaja Léon Bourgeois vallon epätoivoista taistelua Kansainliitolle luotavan puolustusvoiman tehokkaan puolustusvoiman puolesta. Tunnukseltaan ansaitsevalla tavalla taisteli hän kaikkien vastustusta vastaan, Wilsonista Ceciliin saakka ja kaatui tämän suunnitelmansa mukana. Kun hän vaati, että ainakin pantaisiin toimeen sotatarvetahtaiden kontrolli, vastasi tähän Wilson, että jos sellainen komissioni koattaisi astua jalallaan amerikalai-

seen sotatarvetehtaaseen, saisi se heti häneltä (Wilsonilta) passin paluuta varten Europaan.

Maan saksalaisesta lehdistöstä m.m. saksalaiskansallinen Bohemia huomauttaa ivallisesti, että juuri Kramářin naivisti kertoma anekdootti Wilsonista kai antanee aihetta aprikoimiseen ~~tekköhan~~ ranskalainen shakkiveto sit-
tenkään on niin mestarillinen ja suuremmoinen. Kun politiikka on juuri taito pysyä mahdollisessa, on esitys, jonka toteuttamisen mahdollisuus jo etukäteen on ilmeinen, vain pelkkä demonstratio ja diplomaattinen tempu.

Kaikesta päättäen on lehdistö saanut ulkoasiainministeriöltä kehoituksen asiasta kirjoittaa ja ohjeet kirjoituksen sisältöön nähden. Tšhekkoslovakia on siinä määrin poliittisesti Ranskaan sidottu, että sen voi odottaa tässä, -
samoinkuin muissakin yleisissä poliittisissa kysymyksissä -, asettuvan Ranskan linjalle, aivan riippumatta siitä, otetaanko Tardieun esitys todesta vai diplomaattisena tempuna. Entisen lisäksi se yhteinen asia, jonka Tšhekkoslovakia ja Ranska tekivät esim. Saksan-Itävallan tulliliittokysymyksestä ja jossa Ranska, omien intressiensä valvomisen ohella, teki Tšhekkoslovakialle palveluksia, on vaan vahvistanut niitä siteitä, jotka kytkevät Tšhekkoslovakian Ranskaan.

Mitä Tšhekkoslovakian kantaan aseistariisumiskysymyksessä yleensä tulee, on se kahdenlainen, nimittäin teoreettis-demagooginen ja käytännöllinen. Ministeri Beneš puhuu kauniisti, mutta hyvin pyöreästi ja tarkoin varoen itseään sanoilla sitomasta, aseistariisumisesta, mutta usein lehdissä ja esim. puolustusministerin puheissa huomataan vauraus, että Tšhekkoslovakia ei voi, ollen vihamielisten naapurien ympäröimä, antaa puolustuskuntonsa laskea. Ulkopuoliselta taholta, ainakin näennäisesti myös joltisellakin syyllä, esi-

tetään oletamus, että Tšhekkoslovakiassa ei ole erikoista innostusta aseistariisumiseen, koska se tietäisi sen kukoistavan ja kansantaloudellisesti tärkeän sotatarveteollisuuden häviötä. Väitetään, että Ranskan ohella Tšhekkoslovakia nykyään on maailman suurin sotatarveleverantööri. Valtion ase tehtaan Brnossa, Škodan sotatarveosaston pilsenissä, Českomoravská Kolbenin sotatarveosaston Prahassa, useiden lentokone tehtaiden, kaasunaamari-, ja teräskypäri tehtaiden, Sellier-Bellot'in ammustehtaan ja valtion ammustehtaan Bratislavassa sanotaan olevan hyvässä käynnissä. *)

Ulkopuoliselta taholta esitetään merkkiä siitä, että Tšhekkoslovakia ei usko tehokkaaseen aseistariisumiseen lähitulevaisuudessa, m.m. se, että se on, kuten julkisesti kuiskaillaan, sitoutunut Ranskasta juuri ottamansa suuren lainan yhteydessä ostamaan Ranskasta suuren joukon sotatarpeita. Että asiassa voi olla peräkin, sitä ehkä vahvistaa sosialisti Faure'n Ranskan parlamentissa tekemät paljastukset, joiden mukaan Schneider-Creuzot nykyään myös Tšhekkoslovakiaan toimittaa sotatarpeita.

K. Renukainen

*) Paitsi näitä, on maassa olevista suuremmista ase tehtaista vielä mainittava Janečekin konekivääri- ja pyroteknilliset tehtaot Prahassa, ja Strakonicein konekivääri- ja käsi ase tehdas.